

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และสามารถดำเนินการวิจัยได้อย่างถูกต้อง มีรายละเอียดดังนี้

1. การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม
2. การประเมินผลโครงการฝึกอบรม
3. เทคนิคการฝึกอบรม
4. คุณค่าของของเล่นที่บ้าน
5. การถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ
6. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน
7. ประเภทของหนังสือ
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสือการ์ตูน
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรฝึกอบรม
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับของเล่นที่บ้าน

1. การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

การสร้างหลักสูตร คือ การกำหนดเค้าโครงหรือหัวข้อ และรายละเอียดของเนื้อหาที่จะสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ (บรรพต สุวรรณประเสริฐ, 2544: 14) ดังนั้นการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม (Curriculum construction) จึงเกี่ยวข้องกับการกำหนดหัวข้อ เนื้อหา วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม วิธีการประเมินผล เทคนิค และสื่อการเรียนการสอน รวมถึงระยะเวลาของหลักสูตรให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรม เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม หมายถึง ความตั้งใจหรือความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เข้าอบรม หรือองค์การ และผลกระทบเชิงบวกหลังจากผู้เข้าอบรมกลับไปปฏิบัติงาน (Dessler, 2002: 137) วัตถุประสงค์จะนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตของหัวข้อ เนื้อหา และกิจกรรมต่างๆ ที่จะต้องบรรจุลงในหลักสูตรได้อย่างเหมาะสมต่อไป โดยทั่วไปการเขียนวัตถุประสงค์จะมีอยู่ 3 รูปแบบคือ เน้นที่ผลผลิต เน้นที่ผลกระทบ และเน้นที่การแก้ปัญหา มีรายละเอียดดังนี้ (เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว, 2544: 63-65)

1. วัตถุประสงค์ที่เน้นผลผลิต ผลผลิตของการฝึกอบรม คือ พฤติกรรมการ เรียนรู้ของผู้เข้าอบรมที่เปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งสามารถแบ่งพฤติกรรมด้านเรียนรู้ได้เป็น 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย เป็นพฤติกรรมหรือความสามารถทางความรู้ ความคิด หรือสติปัญญา เช่น ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า เป็นต้น

ด้านจิตพิสัย เป็นพฤติกรรมทางด้านความรู้สึก อารมณ์ หรือจิตใจ เช่น สนใจ ตระหนัก ซาบซึ้ง เห็นคุณค่า ทศนคติ เป็นต้น และด้านทักษะพิสัย เป็นพฤติกรรมด้านการปฏิบัติ ได้แก่ การปฏิบัติงานหรือกิจกรรมต่างๆ เช่น การพิมพ์ดีด การเขียน การช้บรณยนต์ การถ่ายภาพ เป็นต้น

2. วัตถุประสงค์เน้นที่ผลกระทบ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการฝึกอบรม หมายถึง ประโยชน์ที่องค์กรพึงจะได้รับจากการฝึกอบรมตามหลักสูตร ดังนั้นการเขียนวัตถุประสงค์ในลักษณะนี้จึงเป็นการบอกประโยชน์ที่องค์กรจะได้รับหลังจากเสร็จสิ้นการฝึกอบรม เช่น เพื่อพัฒนางานด้านการให้บริการขององค์กรให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีและความสามัคคีในกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน เป็นต้น

3. วัตถุประสงค์ที่เน้นที่การแก้ปัญหา การเขียนวัตถุประสงค์เน้นการแก้ปัญหา เป็นการระบุว่าเมื่อฝึกอบรมแล้วจะสามารถแก้ปัญหาด้านใดของหน่วยงานได้บ้าง เช่น เพื่อลดจำนวนอุบัติเหตุในการทำงาน เพื่อแก้ปัญหการปฏิบัติงานที่ผิดพลาดและล่าช้า เป็นต้น

หัวข้อและเนื้อหา หมายถึง เนื้อหาสาระ (Content) ที่เป็ความรู้ และประสบการณ์ที่จัดเตรียมไว้สำหรับผู้เข้าอบรม โดยคาดว่าจะช่วยให้ผู้เข้าอบรมได้รับความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ ทศนคติตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม วิธีการกำหนดหัวข้อและเนื้อหาสามารถทำได้โดยการนำวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมมาใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาเลือกหัวข้อและเนื้อหาที่เหมาะสม อันจะทำให้ผู้เข้าอบรมเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

เมื่อกำหนดหัวข้อและเนื้อหาของหลักสูตรแล้ว จะกำหนดวัตถุประสงค์ของแต่ละหัวข้อว่าต้องการให้ผู้เข้าอบรมเกิดการเรียนรู้ มีทักษะ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือทศนคติในลักษณะอย่างไรภายหลังจากฝึกอบรมในหัวข้อนั้นแล้ว โดยทั่วไปมักจะเขียนวัตถุประสงค์ของแต่ละหัวข้อให้เป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral objective) ซึ่งเป็นความคาดหวังต่อผู้เข้าอบรม ในลักษณะที่เฉพาะเจาะจง กล่าวคือ ระบุอย่างชัดเจนว่าต้องการจะให้ทำอะไรได้หลังจากจบเนื้อหาของหัวข้อนั้นแล้ว

เมื่อกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของแต่ละหัวข้อแล้ว ขั้นตอนต่อไปจะเป็นการพิจารณาวิธีการประเมินการเรียนรู้ของผู้เข้าอบรมที่เหมาะสม การประเมินการเรียนรู้ หมายถึง การตรวจสอบว่าผู้เข้าอบรมได้รับความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ หรือมีการปรับเปลี่ยนทศนคติตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมหรือไม่ โดยใช้เครื่องมือต่างๆ อาทิเช่น แบบบันทึกการสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบทดสอบ และแบบสอบถามอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างประกอบกันก็ได้ เพื่อให้ผลการประเมินมีความน่าเชื่อถือ ซึ่งอาจกำหนดให้มีการประเมินทุกหัวข้อ หรือประเมินหลังจากเสร็จสิ้นการฝึกอบรมเพียงครั้งเดียว หรือประเมินก่อนและหลังการฝึกอบรมก็ได้ โดยทั่วไปสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการประเมินการเรียนรู้ ได้แก่ (เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว, 2544, : 71-72)

1. การพิจารณาสิ่งที่ต้องประเมินว่าจะประเมินเรื่องอะไร หรือประเด็นใดบ้าง
2. การพิจารณาผู้ให้ข้อมูล เป็นการกำหนดตัวบุคคลที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูลในระหว่างการประเมิน เช่น ผู้เข้าอบรม วิทยากร ผู้รับผิดชอบการฝึกอบรม เป็นต้น
3. การพิจารณาระยะเวลาการประเมิน เป็นการกำหนดว่าจะประเมินช่วงเวลาใด และประเมินกี่ครั้ง

4. การพิจารณาวิธีการและเครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการประเมิน

เทคนิคการฝึกอบรม หมายถึง เครื่องมือหรือกิจกรรมต่างๆ ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ระหว่างวิทยากรกับผู้เข้าอบรม และระหว่างผู้เข้าอบรมด้วยกัน เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้ ทักษะ ความสามารถ และทัศนคติตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม (ชูชัย สมितिไกร, 2548: 172) การเลือกใช้เทคนิคการฝึกอบรม และสื่อการสอนที่ สอดคล้องเหมาะสมกับหัวข้อ เนื้อหา และวัตถุประสงค์ของแต่ละหัวข้อในหลักสูตรย่อมส่งผลดี ต่อการเรียนรู้ของผู้เข้าอบรม ดังนั้นวิทยากร และผู้รับผิดชอบการฝึกอบรมต้องพิจารณาร่วมกัน ว่าวัตถุประสงค์แท้จริงของการฝึกอบรมคืออะไร ต้องการให้ผู้เข้าอบรมเกิดการเรียนรู้ด้านใด แล้ว จึงเลือกเทคนิคที่จะช่วยสนับสนุนให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้มากที่สุด (สายสอางค์ แก้ว เกษตรกรรม, 2545: 104) จากผลการวิจัยของบุญเลิศ ไพรินทร์และคณะระบุว่าถ้าจำเป็นต้องใช้ เทคนิคการฝึกอบรม 2 หรือ 3 เทคนิคประกอบกัน เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ ของการฝึกอบรมที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ หรือ ทัศนคติ เทคนิคการบรรยายเป็นหนึ่งในเทคนิคที่นิยมนำมาใช้ร่วมกับเทคนิคอื่นเสมอ (บุญเลิศ ไพรินทร์, 2547: 517)

ระยะเวลาของหัวข้อ หมายถึง กำหนดช่วงเวลาที่จะทำให้ผู้เข้าอบรมได้รับความรู้ ความ เข้าใจ ทักษะ และความสามารถ จนกระทั่งเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของหัวข้อนั้น ระยะเวลาของหลักสูตร หมายถึง กำหนดช่วงเวลาที่จะทำให้ผู้เข้าอบรมได้รับความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และความสามารถ จนกระทั่งเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม (สมชาติ กิจยรรยง, 2544: 49) การกำหนดระยะเวลาสามารถทำได้โดยประมาณการว่าต้องใช้เวลานาน เท่าใด จึงจะสามารถจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาทั้งหมดจนครบ โดยใช้เทคนิคและสื่อตามที่ กำหนด เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหัวข้อและหลักสูตร ทั้งนี้ให้รวมเวลาที่จะใช้สำหรับ ดำเนินการประเมินการเรียนรู้ด้วย โดยอาจประมาณเวลาของแต่ละหัวข้อแล้ว รวมเวลาทั้งหมด เป็นระยะเวลาที่เหมาะสมของทั้งหลักสูตรฝึกอบรม

2. การประเมินผลโครงการฝึกอบรม

การประเมินผลโครงการฝึกอบรม มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการฝึกอบรม ช่วย ให้ทราบว่าการฝึกอบรมเป็นอย่างไร บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด คุ่มค่า หรือไม่ รวมทั้งประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้ารับการฝึกอบรม ตลอดจนจนเป็นการรวบรวมข้อมูลที่จะ นำมาใช้เป็นแนวทางปรับปรุงการฝึกอบรมในโอกาสต่อไป (นิรันดร์ จุลทรัพย์, 2547: 244) การ ประเมินผลโครงการฝึกอบรมจัดเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการฝึกอบรม ซึ่งจะช่วยให้ ผู้รับผิดชอบการฝึกอบรมและผู้เกี่ยวข้องทราบถึงผลสำเร็จของการจัดฝึกอบรม ในแง่การบรรลุถึง วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการฝึกอบรม ผลที่ ได้รับจากการฝึกอบรม รวมถึงความเหมาะสมในด้านต่างๆ เช่น หัวข้อและเนื้อหาในหลักสูตร กิจกรรม วิทยากร สถานที่ เวลา และอุปกรณ์ในการฝึกอบรม เป็นต้น ดังนั้นการประเมินผล

โครงการฝึกอบรมจึงเปรียบเสมือนกระจกสะท้อนการดำเนินงาน ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับการจัดฝึกอบรมในครั้งถัดไป

เครื่องมือที่นิยมใช้ในการประเมินผลโครงการฝึกอบรมโดยทั่วไป ได้แก่ แบบบันทึกการสังเกต (Observation form) เหมาะสำหรับใช้ประเมินพฤติกรรมของผู้เข้าอบรม แบบสัมภาษณ์ (Interview form) เหมาะสำหรับใช้ประเมินความรู้ ความเข้าใจ และความรู้สึกนึกคิดในใจของผู้เข้าอบรม รวมถึงใช้เป็นเครื่องมือในการสอบถามพฤติกรรมต่างๆ ของผู้เข้าอบรม แบบทดสอบ (Testing) เหมาะสำหรับใช้ประเมินความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถทางสติปัญญาของผู้เข้าอบรม และแบบสอบถาม (Questionnaire) เหมาะสำหรับใช้ประเมินความรู้สึกนึกคิดในใจของผู้เข้าอบรม

การประเมินผลโครงการฝึกอบรมในปัจจุบันสามารถจำแนกออกเป็น 4 รูปแบบ คือ การประเมินก่อนและหลังการฝึกอบรม (Pretraining and posttraining) การประเมินหลังการฝึกอบรม (Posttraining) การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม (Experimental group and control group) และการประเมินโดยใช้มาตรฐานในการปฏิบัติงาน (Standard of performance) มีรายละเอียดดังนี้ (สุภาพร พิศาลบุตร และยงยุทธ เกษสาคร, 2546: 156-157)

1. การประเมินก่อนและหลังการฝึกอบรม การประเมินรูปแบบนี้ได้รับความนิยมอย่างมากเพราะทำได้ไม่ยาก โดยทำการประเมินก่อนที่ผู้เข้าอบรมจะได้รับการถ่ายทอดความรู้จากวิทยากร (Pre-test) แล้วเก็บผลการประเมินไว้ เพื่อเปรียบเทียบกับผลการประเมินซ้ำอีกครั้งหลังจากสิ้นสุดการฝึกอบรม (Post-test) ทำให้ทราบว่าความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติ ก่อนและหลังของผู้เข้าอบรมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด ดีขึ้น เท่าเดิม หรือแย่ลง

2. การประเมินหลังการฝึกอบรม การประเมินรูปแบบนี้มีความน่าเชื่อถือต่ำ และขาดความแน่นอนในการสรุปผลการฝึกอบรม เพราะไม่ได้ดำเนินการประเมินก่อนการฝึกอบรม จึงไม่มีเกณฑ์ที่จะนำมาใช้เปรียบเทียบ ทำให้ไม่สามารถสรุปได้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้เข้าอบรมแต่ละคน ดังนั้นการใช้แบบทดสอบจึงไม่เหมาะสมในกรณีนี้ การประเมินผลหลังการฝึกอบรมเพียงครั้งเดียวควรใช้แบบสอบถาม หรือแบบสัมภาษณ์จะเหมาะสมมากกว่า

3. การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม เป็นการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มทดลอง (กลุ่มของผู้เข้าอบรม) กับกลุ่มควบคุม (กลุ่มที่ไม่ได้เข้ารับการฝึกอบรม) สามารถทำได้ทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรมกล่าวคือ ประเมินความรู้ ความสามารถ ทักษะ และทัศนคติก่อนเข้ารับการฝึกอบรมจากทั้ง 2 กลุ่ม แล้วส่งกลุ่มทดลองเข้ารับการฝึกอบรม ในขณะที่กลุ่มควบคุมจะไม่ได้เข้ารับการฝึกอบรม หลังจากกลุ่มทดลองได้รับการฝึกอบรมแล้ว จะทำการประเมินทั้ง 2 กลุ่มอีกครั้งหนึ่งเพื่อหาความแตกต่างก่อนและหลังการฝึกอบรมของทั้ง 2 กลุ่ม ทำให้สามารถประเมินผลความสำเร็จของโครงการฝึกอบรมได้อย่างชัดเจน

ในทางตรงข้ามอาจประเมินผลหลังการฝึกอบรมเพียงครั้งเดียวจากทั้ง 2 กลุ่ม แต่ข้อเสียของวิธีนี้คือ ไม่สามารถสรุปได้อย่างชัดเจนว่าเป็นผลมาจากโครงการฝึกอบรมจริง เพราะไม่ทราบข้อมูลก่อนการฝึกอบรมของกลุ่มทดลอง ทำให้ไม่สามารถสรุปได้อย่างชัดเจนว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหรือไม่อย่างไร

4. การประเมินโดยใช้มาตรฐานในการปฏิบัติงาน เริ่มต้นจากการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการปฏิบัติงานไว้ก่อนล่วงหน้า และหลังจากเสร็จสิ้นการฝึกอบรมแล้ว จะเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานของผู้เข้าอบรมว่าเป็นอย่างไร สูงกว่า เท่ากับ หรือต่ำกว่ามาตรฐาน ซึ่งหากพบว่าสามารถทำได้ต่ำกว่ามาตรฐาน (โดยมาตรฐานที่กำหนดมีความถูกต้องเหมาะสมไม่สูงเกินไปจนไม่สามารถทำได้) ข้อสันนิษฐานเบื้องต้นที่น่าจะเป็นไปได้ คือ การฝึกอบรมไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการปฏิบัติงานแก่ผู้เข้าอบรมแต่อย่างใด เนื่องจากการเข้ารับการฝึกอบรมแล้วแต่ก็ยังไม่สามารถทำได้เท่ากับ หรือสูงกว่ามาตรฐานซึ่งถือเป็นเกณฑ์ขั้นต่ำในการปฏิบัติงาน แต่ในทางตรงข้ามหากสามารถทำได้สูงกว่ามาตรฐาน ข้อสันนิษฐานเบื้องต้นคือเป็นผลมาจากการฝึกอบรม เป็นต้น

3. เทคนิคการฝึกอบรม

จิรวรรณ บุญมี (2559: 106, 111) กล่าวว่า เทคนิคการฝึกอบรม หมายถึง วิธีการต่างๆ ที่วิทยากรนำมาใช้ถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และทัศนคติให้แก่ผู้เข้าอบรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

การบรรยาย (lecture) และการสาธิต (demonstration) เป็นเทคนิคการฝึกอบรมที่เน้นบทบาทวิทยากร หมายถึง วิธีการที่วิทยากรเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการวางแผน ถ่ายทอดเนื้อหา และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในระหว่างการฝึกอบรม โดยผู้เข้าอบรมมีบทบาทน้อยมาก เหมาะสำหรับผู้เข้าอบรมที่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์ในเรื่องที่อบรม

การบรรยายเป็นวิธีสอนโดยการพูด บอก เล่า ชี้แจง ขยายความให้ละเอียด อธิบาย ถ่ายทอดเนื้อหา ความรู้ เหตุการณ์ ข้อมูล ข้อเท็จจริง ประสบการณ์ หรือเรื่องราวต่างๆ ซึ่งผู้บรรยายจะเป็นฝ่ายเตรียมการศึกษาค้นคว้าเรื่องนั้นๆ มาก่อนล่วงหน้าเป็นอย่างดี (ยงยุทธ เกษสาคร, 2546: 103-104) นิยมใช้เพื่อเสนอความรู้และข้อมูลแก่ผู้เข้าอบรมจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่อาจยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้นมาก่อน ทำให้สามารถกระตุ้นความสนใจของ ผู้เข้าอบรมได้ดี

การบรรยายเป็นเทคนิคที่ช่วยให้ผู้เข้าอบรมเกิดการเรียนรู้ หรือการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ โดยทั่วไปนิยมใช้เทคนิคการบรรยายเพื่อวางรากฐาน หรือสร้างความเข้าใจในข้อเท็จจริงเบื้องต้น แล้วจึงใช้วิธีการหรือเทคนิคอื่นๆ ต่อไปในภายหลัง สำหรับเวลาในการบรรยายตามปกติ

แล้วจะไม่เกินช่วงละ 3 ชั่วโมง และมักจะมีการหยุดพักในระหว่าง 3 ชั่วโมงนั้นด้วยก็ได้ (บุญเลิศ ไพรินทร์, 2547: 496, 499)

ลักษณะของการบรรยาย คือ วิทยากรนำเสนอความรู้ เนื้อหาสาระ ประสบการณ์ตาม หัวข้อหรือเนื้อหาที่ได้รับมอบหมาย โดยการพูดบอกเล่าให้ผู้เข้าอบรมได้รับฟัง อาจใช้สื่อต่างๆ ประกอบการบรรยาย เช่น แผ่นใส สไลด์ วิดีทัศน์ เทปภาพยนตร์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องที่ รับฟังได้ง่ายขึ้น พร้อมทั้งเป็นการกระตุ้นให้เกิดความสนใจ ไม่เบื่อหน่าย เพราะโดยปกติแล้วใน ระหว่างการบรรยายวิทยากรมักจะเป็นผู้พูดแต่เพียงผู้เดียว ผู้เข้าอบรมจะมีโอกาสได้พูดเฉพาะ ในช่วงที่วิทยากรเปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัยเท่านั้น

จิรวรรณ บุญมี (2559: 114-115) กล่าวว่า การสาธิตเป็นเทคนิคที่ช่วยให้ผู้เข้าอบรม เพิ่มพูนความรู้และทักษะ สามารถสร้างความสนใจและความเข้าใจกับผู้เข้าอบรม โดยให้วิทยากร แสดงวิธีปฏิบัติ กระบวนการหรือขั้นตอนการปฏิบัติที่ถูกต้อง เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้เห็น สถานการณ์จริง เมื่อสาธิตจบแล้วอาจเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมได้ทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง

การสาธิตโดยวิทยากรแสดงหรือลงมือกระทำ เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้เห็นสิ่งที่เรียนรู้อย่าง เป็นรูปธรรม เหมาะสำหรับเนื้อหาที่ไม่สามารถพูดหรืออธิบายให้เข้าใจได้โดยง่าย วิทยากรเป็นผู้ แสดงให้เห็นขั้นตอนการปฏิบัติงานในเรื่องนั้นๆ พร้อมทั้งอธิบายประกอบ ดังนั้นเทคนิคนี้ จึงนิยม ใช้ร่วมกับการบรรยาย ช่วยให้เข้าใจรายละเอียดต่างๆ ได้ดีขึ้น และสามารถจดจำได้นานขึ้น โดย อาจเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมซักถามรายละเอียดเพิ่มเติมในระหว่างการสาธิตด้วย ขั้นตอนในการ สาธิตสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. วิทยากรเตรียมตัวให้พร้อมก่อนการสาธิตโดยการฝึกซ้อมมาล่วงหน้า
2. วิทยากรจัดเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในระหว่างการสาธิตให้พร้อม
3. วิทยากรจัดวางตำแหน่งของอุปกรณ์ไว้ในจุดที่เหมาะสมบริเวณที่จะแสดงการสาธิต ด้วย
4. วิทยากรอธิบายหลักการ วิธีปฏิบัติ และขั้นตอนการสาธิตให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจ
5. วิทยากรดำเนินการสาธิตวิธีปฏิบัติ โดยในระหว่างการสาธิตวิทยากรควรบรรยาย หรืออธิบายไปด้วยเพื่อให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจรายละเอียดต่างๆ ได้มากยิ่งขึ้น
6. วิทยากรเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมซักถามรายละเอียดเพิ่มเติมทั้งในระหว่างการสาธิต และหลังการสาธิต
7. หลังจบการสาธิตควรเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมได้ฝึกทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง โดยให้ วิทยากรทำหน้าที่ควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด เพื่อตรวจสอบว่ามีความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติได้ จริงหรือไม่

จิรวรรณ บุญมี (2559: 116, 119-120) กล่าวว่า การฝึกปฏิบัติ (practical exercise) เป็นเทคนิคการฝึกอบรมที่เน้นบทบาทผู้เข้าอบรม หมายถึง วิธีการที่วิทยากรมีบทบาทน้อยลงเป็นผู้ออกแบบและควบคุมกิจกรรม ให้คำแนะนำช่วยเหลือในระหว่างดำเนินกิจกรรมต่างๆ เท่านั้น ในขณะที่ผู้เข้าอบรมจะมีบทบาทเป็นผู้ปฏิบัติมากยิ่งขึ้น

การฝึกปฏิบัติเน้นให้ความสำคัญกับการเพิ่มทักษะ และความชำนาญแก่ผู้เข้าอบรม รวมถึงตรวจสอบความเข้าใจของผู้เข้าอบรม โดยให้ผู้เข้าอบรมลงมือปฏิบัติเป็นรายบุคคล ในสิ่งที่เรียนรู้ไปแล้วจากวิทยากร ภายใต้การแนะนำ ช่วยเหลือ และดูแลอย่างใกล้ชิดของวิทยากร

วิธีดำเนินการเริ่มต้นจากวิทยากรจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการฝึกปฏิบัติชี้แจงวัตถุประสงค์ แนวทาง ขอบเขตการปฏิบัติ และเกณฑ์การประเมินให้ผู้เข้าอบรมทราบ หลังจากนั้นวิทยากรจะให้ความรู้ภาคทฤษฎีแก่ผู้เข้าอบรม มีการแจกวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการฝึกอบรม รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมซักถามวิทยากรเพื่อให้เกิดความเข้าใจก่อนลงมือปฏิบัติ หลังจากนั้นผู้เข้าอบรมจะลงมือปฏิบัติภายใต้การควบคุมดูแลของวิทยากร เมื่อฝึกปฏิบัติเสร็จแล้ว วิทยากรจะตรวจประเมินผลงาน และให้ข้อเสนอแนะ หรือให้คำแนะนำเพิ่มเติมในกรณีที่ปฏิบัติได้ต่ำกว่าเกณฑ์

จิรวรรณ บุญมี (2559: 128) กล่าวว่า การประชุมกลุ่มย่อย (buzz group) เป็นการให้ผู้เข้าอบรมได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูล และประสบการณ์ระหว่างกัน โดยให้อภิปรายในประเด็นที่กำหนดร่วมกันอย่างเสรี และทั่วถึงในบรรยากาศที่เป็นกันเอง ช่วยให้ได้รับฟังความคิดเห็นที่หลากหลาย วิธีนี้นิยมใช้กับผู้เข้าอบรมที่มีความแตกต่างกันในด้านพื้นฐานความรู้ ความคิดเห็น และภูมิหลัง

วิธีดำเนินการเริ่มต้นจากแบ่งกลุ่มผู้เข้าอบรมออกเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละประมาณ 3-5 คน หรืออาจแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่กว่าแต่ไม่ควรเกิน 15 คน เพราะกลุ่มใหญ่เกินไปจะทำให้การอภิปรายไม่ทั่วถึง อาจให้ผู้ที่นั่งใกล้กันอยู่กลุ่มเดียวกัน แต่ละกลุ่มเลือกประธานและเลขานุการอย่างรวดเร็ว เสร็จแล้ววิทยากรชี้แจงวิธีการทำงาน การรายงานผลสรุป กำหนดเวลาการอภิปราย และมอบหมายหัวข้อให้แต่ละกลุ่มซึ่งอาจเป็นเรื่องเดียวกัน หรือแต่ละกลุ่มพิจารณาคนละเรื่องที่แตกต่างกันก็ได้ ในระหว่างที่แต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายหรือหาข้อสรุปในประเด็นที่กำหนด วิทยากรมีหน้าที่ต้องดูแลให้ความช่วยเหลือทุกกลุ่มอย่างใกล้ชิด เมื่อหมดเวลาให้ประธานของแต่ละกลุ่มนำเสนอผลสรุปของกลุ่มต่อผู้เข้าอบรมกลุ่มใหญ่ จากนั้นวิทยากรจะเป็นผู้สรุปรวมข้อคิดเห็นทั้งหมดที่ได้จากกลุ่มย่อย และเพิ่มเติมในส่วนที่ไม่สมบูรณ์

สมชาติ กิจยรรยง และจิรัช ใจเปี่ยม (2545: 11) กล่าวว่า กิจกรรม (activity) คือ ชุดของการปฏิบัติการต่างๆ ที่มีการเตรียมการ หรือวางแผนไว้เรียบร้อยแล้ว โดยมีวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรม และเกม (game) หมายถึง การแข่งขัน การเล่นเพื่อความสนุกหรือตามกติกา ทั้งกิจกรรมและเกมเป็นเทคนิคการฝึกอบรม โดยให้ผู้เข้าอบรมกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ทางอ้อม มิใช่กระทำเพื่อการเรียนรู้โดยตรง เช่น ร้องเพลง ร้องเพลงประกอบ

ท่าทาง การแสดงท่าทางประกอบจังหวะ แสดงท่าทางเลียนแบบ เล่าเรื่องซ้ำชั้น ปฏิบัติตามคำสั่ง ทายปัญหา การแข่งขัน การเล่นเกม เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม และหลักสูตรจัดเป็นการสอนทางอ้อมโดยผู้เข้าอบรมไม่รู้ตัว กิจกรรมหรือเกมโดยทั่วไปมีองค์ประกอบ สำคัญๆ ดังนี้

1. ชื่อกิจกรรม หรือชื่อเกม
2. วัตถุประสงค์ของกิจกรรมหรือเกม
3. จำนวนสมาชิก หรือขนาดของกลุ่มที่เหมาะสม
4. ระยะเวลาที่ใช้ และช่วงเวลาที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมหรือเกม
5. สถานที่ที่เหมาะสมสำหรับดำเนินกิจกรรม หรือเกม
6. อุปกรณ์และเครื่องมือที่จำเป็นต้องใช้ในกิจกรรมหรือเกม ทั้งของวิทยากร ผู้รับผิดชอบการฝึกอบรม และผู้เข้าอบรม
7. กฎ กติกา มารยาทในการดำเนินกิจกรรมหรือเกม เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินแพ้ ชนะ ทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในระหว่างดำเนินกิจกรรม และทำให้ได้รับความ ร่วมมืออย่างเต็มที่จากผู้เข้าอบรม
8. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม
9. การสรุปสาระที่สำคัญ หรือ ประโยชน์ที่ได้ผู้เข้าอบรมได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม หรือเกม

4. คุณค่าของการเล่นพื้นบ้าน

ของเล่นพื้นบ้านเป็นสื่อหนึ่งที่ถ่ายทอดบรรยากาศความสนุกสนานของการเล่นในอดีตได้ อย่างโดดเด่น ไม่เพียงเฉพาะสร้างความหรรษา ความเพลิดเพลิน ของเล่นพื้นบ้านยังมากคุณค่า ทั้งส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย เป็นสื่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ รวมถึงชวนเรียนรู้ ศิลปวัฒนธรรมการเล่นของกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านอาเซียน

การเล่นถือเป็นธรรมชาติของมนุษย์ อภินันทน์ ธรรมเสนา นักวิชาการศูนย์มานุษยวิทยา สิรินคร (องค์การมหาชน) ให้มุมมองเกี่ยวกับของเล่นพื้นบ้านว่า การเล่นเป็นการผ่อนคลาย ทาง มนุษยวิทยาทางวัฒนธรรมมองการเล่นพื้นบ้านซึ่งไม่ได้มีเพียงแค่ความสนุกสนานอย่างเดียว จาก ประวัติที่มีมายาวนาน ของเล่นบอกเล่าเรื่องราวชวนศึกษาไว้มากมายหลายด้านโดยด้านหนึ่งช่วย ฝึกฝนให้เด็กเรียนรู้กฎกติกา มีความอดทน รู้จักการสังเกต สร้างจินตนาการ อีกทั้งการเล่นยัง เป็นเหมือนการเตรียมพร้อมก้าวสู่วัยผู้ใหญ่

“ของเล่นพื้นบ้านถือได้ว่าเป็นสื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกัน การเล่นจะเล่นกันเป็น กลุ่มมากกว่าที่จะเล่นเดี่ยวๆ ของเล่นพื้นบ้านมีรายละเอียดที่น่าศึกษามากมาย บอกเล่าถึง เรื่องราวของสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมของชุมชน วิถีชีวิตซึ่งถ่ายทอดให้เห็นผ่านของเล่นได้อย่าง เด่นชัด หากชุมชนใดมีไม้ไผ่อยู่มากก็จะได้เห็นของเล่นที่ประดิษฐ์จากไม้ไผ่หลากหลายรูปแบบ”

ด้วยความคล้ายคลึงกันของภูมิประเทศ ของเล่นพื้นบ้านอาเซียนที่สร้างความสนุกสนาน เพลิดเพลิน รวมถึงสร้างการเรียนรู้ให้กับเด็กๆ ที่คล้ายคลึงกันมีทั้ง ลูกข่าง ซึ่งพบการเล่นกันทั้งในประเทศไทย ลาว เวียดนาม ฯลฯ รูปแบบการเล่น และกติกาอาจมีต่างกันไปบ้างในรายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ ถ้ามองเรื่องของวัสดุจะไม่ต่างกันมากมีทั้งที่ทำจากไม้ ไม้ไผ่ ลวดพีชนำมาประดิษฐ์ แต่อย่างไรแล้วสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นวิถีชีวิตเชื่อมโยงสัมพันธ์กับธรรมชาติที่นำมาประดิษฐ์สร้างสรรค์เป็นของเล่น เช่นเดียวกับ ว่า เห็นได้อย่างชัดเจนว่ามีเล่นกันอยู่ในหลายประเทศ ลักษณะการเล่นอาจเหมือนกันแต่รูปแบบต่างกันไปซึ่งแสดงให้เห็นถึงมุมมองของเล่นพื้นบ้านที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของประเทศในภูมิภาคและในความสัมพันธ์กันก็ยังแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต ผู้คนที่มีความคล้ายคลึงกัน “ความใกล้ชิดกันของประเทศในภูมิภาคอาเซียน ของเล่นพื้นบ้านที่ปรากฏมีส่วนคล้ายคลึงกันหลายมิติทั้งในเรื่องของวัตถุดิบที่นำมาประดิษฐ์สร้างสรรค์ ของเล่นที่มาจากกติกาที่ใกล้เคียงกัน วันเด็กที่เพิ่งผ่านไปในปีนี้ทางศูนย์ฯ ได้หยิบนำเรื่องราวของเล่นถ่ายทอดในแนวคิด ธรรมชาติอาเซียนเรียนรู้วัฒนธรรม ชวนเด็กๆ ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มิติต่างๆ ที่เกี่ยวกับอาเซียนทั้งในเรื่องสถานที่ อาหาร การแต่งกาย ฯลฯ สร้างความเข้าใจ ความคล้ายคลึงกันเชื่อมโยงสู่การเรียนรู้ ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน”

ทวีทรัพย์ นามขจรโรจน์ ผู้ประสานงานกลุ่มรุ่งอรุณของเล่นพื้นบ้าน บอกเล่าเพิ่มเติมถึงของเล่นพื้นบ้านในอาเซียนว่า ของเล่นพื้นบ้านสิ่งนี้เป็นความทรงจำเป็นความสุขในวัยเด็ก ของเล่นพื้นบ้านเป็นของเล่นที่มาจากสิ่งใกล้ตัว ส่วนใหญ่ได้มาจากธรรมชาติ จากต้นไม้ ดิน กระจาด ผ้า ฯลฯ นำมาประดิษฐ์เป็นสิ่งต่างๆ ที่พบเห็นกันได้บ่อยก็จะมี ว่าว ลูกข่าง ไม้ต่อขา อีกทั้งของเล่นที่ทำจากไม้ไผ่ ฯลฯ

ของเล่นพื้นบ้านอาเซียนจากที่ศึกษาพบว่าแต่ละประเทศในภูมิภาคมีของเล่นพื้นบ้านใกล้เคียงกัน ทั้งของเล่นที่ทำจากไม้ อย่างเช่น ลูกข่าง พบการเล่นในประเทศเวียดนาม ลาว มาเลเซีย อินโดนีเซีย การเล่นลูกข่างนอกจากจะให้ความสนุกสนาน สร้างความท้าทายให้กับผู้เล่นที่จะต้องทำให้ลูกข่างหมุนได้ ลูกข่างที่เป็นของเล่นพื้นบ้านยังฝึกฝนให้เด็กมีความอดทน สร้างการเรียนรู้การทดลองให้ลูกข่างหมุน เรียนรู้เรื่องของแรงเหวี่ยง

นอกจากนี้ขณะที่พันเชือกลูกข่างให้โอบอุ้มลูกข่างยังมีส่วนฝึกกล้ามเนื้อมัดเล็กมัดใหญ่ของเด็ก ทั้งนี้หากพันไม่แน่นเวลาปาลูกข่างออกไปจะไม่หมุนจึงต้องดึงเชือกให้แน่น การเรียนรู้จากการเล่นยังช่วยให้เด็กเป็นคนช่างสังเกตและการที่ลูกข่างหมุนช้า เร็ว การนิ่งหรือส่ายของลูกข่างยังก่อเกิดการเรียนรู้หลักการวิทยาศาสตร์อีกด้วย

นอกจากลูกข่างซึ่งเป็นของเล่นที่ทำให้เกิดการหมุนแล้วยังมีของเล่นประเภทที่บินได้ ซึ่งก็จะมีว่าว โดยหลายประเทศในอาเซียนนิยมเล่นกัน ว่าวถือว่าเป็นของเล่นที่มีราคาไม่แพง สร้างสรรค์ได้จากกระจาด โดยนำมาประดิษฐ์ร่วมกับไม้ไผ่และเชือก คอปเตอร์ไม้ไผ่ ของเล่นพื้นบ้านอีกชนิดที่พบการเล่นกันมายาวนาน ทั้งในบ้านเราและพบในหลายประเทศอาเซียน ไม่เพียงความสนุกสนานจากการที่ได้เห็นของเล่นชนิดนี้ลอยไปในอากาศ การประดิษฐ์ยังเสริมสร้างการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เกิดการทดลองในการทำมุมของปีกหมุน ว่าควรจะต้องเอียงอย่างไรจึงจะพุ่งไปในอากาศได้ดี เป็นการฝึกการสังเกตให้กับเด็ก อีกทั้งการที่

คอปเตอร์ไม้ไผ่จะบินได้สูง พุ่งตรงหรือไม่ยังเป็นการฝึกในเรื่องการออกแรงช่วยเสริมสร้างกล้ามเนื้อ ฝึกการสังเกตเป็นการสอนวิทยาศาสตร์ไปในตัว

ของเล่นพื้นบ้านที่ทำให้เกิดเสียง มีอยู่หลายประเภท อย่างการนำไม้ไผ่มาทำเป็น นกหวีด หรือนำมาทำเป็นเสียงนกต่างๆ เด็กจะได้เรียนรู้เรื่องลม คลื่นเสียง ของเล่นลักษณะนี้แทบทุกชาติในอาเซียนนิยมเล่น นอกจากทำจากวัสดุที่เป็นไม้แล้วยังมีดินเผา ใบไม้ รวมถึงต้นไม้อ่างเช่น ปัตันข้าว หรือใบมะพร้าว นำมาม้วนเป็นปี่สร้างเป็นของเล่นให้เสียงต่างๆ ได้ไพเราะ

ของเล่นพื้นบ้านอีกรูปแบบที่มอบความสนุกสนานและสร้างการเรียนรู้ในเรื่องของจุดศูนย์ถ่วง อย่างเช่น ไม้ต่อขา มีให้เห็นในหลายประเทศเช่นกัน หมากขุม ก็มีเล่นกันในหลายประเทศในอาเซียน แต่วัสดุอาจจะต่างกันไป อย่างประเทศเวียดนามนิยมเล่นแต่ไม้ใช้รางไม้ใช้กระดาด ชิดเป็นช่องตาราง ส่วนทางภาคใต้ของประเทศไทยยังคงใช้รางไม้ การเล่นหมากขุมจะได้เรียนรู้คณิตศาสตร์ฝึกฝนการคิดคำนวณ รู้จักการวางแผน กล้าตัดสินใจ

“ของเล่นพื้นบ้าน แสดงให้เห็นวิถีชีวิตชุมชนของชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ เด่นชัด แต่อย่างไรแล้วของเล่นพื้นบ้านของไทยและในภูมิภาคเอเชีย วัสดุของเล่นส่วนใหญ่จะสร้างสรรค์ทำจากไม้ กระดาด ฯลฯ นอกจากนี้ยังแบ่งประเภทของเล่นพื้นบ้านได้ตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ อย่างเช่น ของเล่นในกลุ่มที่เกิดเสียง ของเล่นพื้นบ้านในกลุ่มแรงยกอากาศ จุดศูนย์ถ่วง”

ของเล่นพื้นบ้านหลายอย่างได้มาจากธรรมชาติ นอกจากจะเป็นสิ่งที่เชื่อมกิจกรรมของวัยเด็กและผู้ใหญ่ หรือเด็กกับเด็กได้เป็นอย่างดีแล้วยังเป็นของเล่นที่มีราคาไม่แพง หากชำรุดสามารถซ่อมแซมนำกลับมาเล่นใหม่ได้ ในส่วนนี้ก็สามารถเชื่อมโยงสร้างการเรียนรู้ให้กับเด็กได้อีกทั้งยังช่วยปลูกฝังสร้างความตระหนักรู้ถึงคุณค่าทรัพยากรวัสดุจากธรรมชาติ

ประโยชน์จากของเล่นพื้นบ้านยังเป็นสื่อสร้างสายใยความอบอุ่นผูกพันภายในครอบครัว ได้ชัดเจน จะเห็นได้ว่าสมัยก่อนคุณปู่ คุณย่าจะประดิษฐ์ของเล่นให้กับเด็กๆ ได้เล่นสนุกสนาน อีกทั้งลานบ้าน ลานวัดเมื่อครั้งอดีต สภาพสังคมที่พึ่งพาอาศัยกันของเล่นก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ช่วยสร้างเสริมกิจกรรมสร้างการเรียนรู้ให้กับเด็กๆ ได้เป็นอย่างดี แต่เมื่อมีความเจริญทางด้านวัตถุเข้ามามีกรรมเหล่านี้ลดลงไปก็เป็นสิ่งที่น่าใจหาย

ของเล่นพื้นบ้านในปัจจุบันมีให้เห็นทั้งในรูปแบบของเล่นและเป็นของฝากของที่ระลึก ขณะเดียวกันได้มีการนำของเล่นพื้นบ้านมาเป็นสื่อในการเรียนรู้โดยเสนอผ่านสื่อของเล่นพื้นบ้านเพื่อให้เด็กได้เชื่อมโยงสังคม สิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมสร้างการเรียนรู้แบบบูรณาการขึ้น นอกจากนี้ภายในงานย้อนยุคต่างๆ ก็จะได้เห็นบทบาทของของเล่นพื้นบ้านกลับมาให้สัมผัสกับภาพบรรยากาศในวันวาน

ของเล่นพื้นบ้านช่วยสร้างอุปนิสัยให้เด็กๆ รู้จักการอดทน รอคอย ไม่รู้วาม รู้จักสังเกต รอบคอบมากขึ้นซึ่งจะเป็นการหล่อหลอม สร้างความสมดุลในชีวิตได้ อย่างการเล่นหมากขุม ก่อนการเล่นแต่ละหมากผู้เล่นต้องไตร่ตรองให้ถี่ถ้วน เช่นเดียวกับการเล่นไม้ต่อขา กว่าจะเดินได้ก็ต้องมีความอดทนถึงจะเดินได้บนอุปกรณ์ ของเล่นเหล่านี้มีส่วนช่วยให้มีความสุข เมื่อเติบโตก็จะไม่พลาดพลั้งไปในทางที่ผิดพลาดได้ง่าย

ขณะที่ของเล่นพื้นบ้านอาเซียนหลายชนิดการเล่นมีความคล้ายคลึงกัน หากเด็กๆ ได้เรียนรู้จักของเล่นที่ทำด้วยมือเหล่านี้ด้วยตนเองก็จะได้รับประโยชน์มากมาย เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรม สนุกสนานเพลิดเพลินไปกับของเล่นเหล่านี้ร่วมกัน อีกทั้งในบทบาทของเล่นพื้นบ้านที่เป็นสื่อการเรียนรู้เมื่อเด็กๆ มีความรู้ การประดิษฐ์สร้างสรรค์ก็สามารถเป็นผู้ประดิษฐ์ของเล่นพื้นบ้าน เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ เกิดรายได้จากของเล่นพื้นบ้านเหล่านี้ได้อีกด้วย

การประดิษฐ์สร้างสรรค์ของเล่นพื้นบ้านหากแบ่งตามหลักการทางวิทยาศาสตร์แบ่งได้ 6 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเสียง อาทิ จักจั่น ตะเลียบแก๊บ กลองกิ่ง กระดิ่งกำมปู จิ้งหรีด ปองแปง ปี่ อีโอบี ปิ่นก้านกล้วย โห้ว นกหวีดดินเผา ฯลฯ กลุ่มแรง ได้แก่ บั่นบื้อ กังหันหมุน รถหลอดด้าย ลูกฟัด ลูกข่าง ลิ้นจับหลัก นกบิน ฯลฯ กลุ่มความดันอากาศและแรงยก ได้แก่ วาว เครื่องบิน เครื่องร่อน ไม้โพละ กังหันลม ฯลฯ กลุ่มจุดศูนย์ถ่วง ได้แก่ เรือใบกาบมะพร้าว เดินกะลา ขาส่ง ฯลฯ และ กลุ่มทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เช่น ม้าก้านกล้วย เป็นต้น (ของเล่นพื้นบ้านอาเซียน: เชื้อมโยงความสัมพันธ์ผสมผสานการเรียนรู้, 2557: ออนไลน์)

5. การถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ

ธีรยุทธ เสนิงค์ ณ อยุธยา (2557: ออนไลน์) กล่าวว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ได้เรียนรู้และมีประสบการณ์สั่งสมจนมีความรอบรู้ มีทักษะความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ ที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของตนเองและสังคม จนเป็นที่ยอมรับของสังคมว่าเป็นภูมิปัญญาหรือปราชญ์ชาวบ้าน

ภูมิปัญญาที่ผู้สูงอายุได้เรียนรู้สั่งสมและสืบทอดต่อกันมาจากอดีตถึงปัจจุบันมีอยู่หลากหลายทั้งในด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม ด้านแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา ประเพณี และด้านโภชนาการ

ภูมิปัญญาด้านต่างๆ ที่กล่าวข้างต้นเกิดจากการสะสมความรู้ และประสบการณ์อันยาวนานโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ลักษณะต่างๆ แล้วเลือกสรรนำมาประพจน์ปฏิบัติ ปรับปรุงพัฒนาให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของตนเองและคนในสังคม แล้วถ่ายทอดสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยทั่วไปที่นิยมใช้กันในทุกภูมิภาค ได้แก่ สำนวนวิธีการ การสั่งสอนด้วยการบอกเล่าหรือการสอนด้วยวาจา ในรูปของเพลงกล่อมเด็ก คำพังเพย สุภาษิต และการสร้างองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์ในรูปของตำรา เช่น ตำรายา ตำราปลูกบ้าน ตำราโหราศาสตร์ ฯลฯ หรือผูกเป็นวรรณกรรมคำสอน คำตัก ภาษิต คุ่มมือ แผนที่ และตำนาน นิทาน ฯลฯ

นอกจากวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาดังกล่าวแล้ว ยังใช้วิธีฝึกปฏิบัติ วิธีบรรยายประกอบคำอธิบาย วิธีบอกเล่า/บรรยาย วิธีเรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อต่างๆ วิธีจัดเป็นรูปแหล่ง

เรียนรู้และวิธีถ่ายทอดโดยใช้การแสดงพื้นบ้านเป็นสื่ออีกด้วยอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่นิยมใช้กันอยู่ทุกภูมิภาคมีดังต่อไปนี้

1. **การบอกเล่า บรรยาย ด้วยวาจา** เป็นวิธีการที่ผู้ถ่ายทอดเป็นฝ่ายบอกเล่า อธิบาย หรือถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์สั่งสมของตนให้แก่ผู้รับการถ่ายทอดในรูปของคำพูด โดยผู้ถ่ายทอดจะต้องเป็นฝ่ายเตรียมเนื้อหาที่จะพูด วิธีนี้ผู้ถ่ายทอดจะมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ให้ความรู้ ส่วนผู้รับการถ่ายทอดจะเป็นผู้รับฟัง และจดจำ ความรู้หรือบันทึกสาระสำคัญต่างๆ ที่ได้รับฟังตามไปด้วย

2. **การสาธิต** เป็นวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ผู้ถ่ายทอดแสดง หรือกระทำพร้อมกับการบอกหรืออธิบาย เพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดได้ประสบการณ์ตรงในเชิงรูปธรรม ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจวิธีการ ขั้นตอน และสามารถปฏิบัติได้ การสาธิตที่นิยมใช้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญา คือ การสาธิตวิธีการและการสาธิตประกอบการบรรยาย

3. **การปฏิบัติจริง** อาจหมายรวมถึงการฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง เป็นวิธีการถ่ายทอดที่ผู้รับการถ่ายทอดลงมือกระทำจริงในสถานการณ์ที่เป็นอยู่จริง โดยผู้ถ่ายทอดเป็นผู้คอยแนะนำตรวจสอบ และแก้ไข เพื่อให้กระบวนการปฏิบัติถูกต้องตามขั้นตอน และได้ผลงานตามที่ต้องการด้วยวิธีการนี้ผู้รับการถ่ายทอดจะได้เรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ไปทีละเล็กละน้อย จนสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง นับเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่เน้นทักษะกระบวนการและผลงานที่เกิดจากการปฏิบัติ

4. **วิธีถ่ายทอดโดยให้เรียนรู้จากสื่อด้วยตนเอง** เป็นวิธีที่จัดประสบการณ์การเรียนรู้ภูมิปัญญาในรูปของสื่อประสมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และทำความเข้าใจด้วยตนเองมากที่สุด เช่น บทเรียนแบบโปรแกรม ศูนย์การเรียนรู้ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นต้น

5. **วิธีถ่ายทอดโดยจัดในรูปของแหล่งเรียนรู้** เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ เช่น พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ ตลาดนัดภูมิปัญญา เป็นต้น โดยจัดเป็นแหล่งสำหรับการเรียนรู้ ถ่ายทอดภูมิปัญญาที่เปิดกว้างสำหรับทุกคนเข้าไปศึกษาหาความรู้ได้ตลอดเวลา การถ่ายทอดโดยวิธีนี้อาจรวมหมายถึงการใช้วิถีสายลักษณะในรูปของตำราต่างๆ ที่บันทึกไว้ด้วย

6. **วิธีถ่ายทอดโดยใช้การแสดงพื้นบ้านเป็นสื่อ** เป็นวิธีที่ใช้การแสดงที่ชาวบ้านนิยมชมชอบเป็นสื่อในการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางภูมิปัญญา โดยที่ผู้รับการถ่ายทอดจะได้รับความเพลิดเพลินไปพร้อมๆ กับการเรียนรู้

7. **วิธีถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยบันทึกองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์** เช่น ตำราต่างๆ และในรูปของสื่ออื่นๆ ได้แก่ วัตถุทัศนในรูปของวีซีดี/ดีวีดี เทปเสียง หรือแผ่นซีดีเสียง รวมถึงเว็บไซต์ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้และสืบสานภูมิปัญญาต่อไปไม่สูญหาย

วิธีการถ่ายทอดที่กล่าวมาข้างต้น แม้ว่าจะเป็นวิธีที่นิยมใช้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาแต่ไม่ได้หมายความว่าวิธีใดจะดีกว่าวิธีใด ย่อมไม่มีวิธีการถ่ายทอดใดเป็นวิธีที่ดีที่สุด หากอยู่ที่การเลือกใช้วิธีการถ่ายทอดให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่จะถ่ายทอด กลุ่มเป้าหมายที่จะรับการถ่ายทอด และรวมถึงความพร้อมของผู้ถ่ายทอดเอง ซึ่งอาจต้องใช้หลายวิธีผสมผสานกันไปจึงจะช่วยให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

6. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553: 167, 170) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน เกิดจากการสั่งสมการเรียนรู้จากบรรพบุรุษในอดีต และได้ถ่ายทอดความรู้เหล่านั้นผ่านยังลูกหลานมาจนถึงปัจจุบัน ในลักษณะการเชื่อมโยงความรู้เหล่านั้น กับเศรษฐกิจ อาชีพ วัฒนธรรมวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ ได้อย่างผสมกลมกลืนและมีคุณค่ายิ่งในการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น ภูมิปัญญานำมาสู่การดำรงอยู่ที่เป็นแบบแผนชีวิตและสืบทอดต่อกันมายาวนานจนเกิดเป็นวัฒนธรรมและในระบอบวัฒนธรรมก็มีระบบคุณค่าทางภูมิปัญญาที่แสดงถึงวิธีการคิด การดำเนินชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะตนในแต่ละท้องถิ่น กระบวนการทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาอย่างมาก เพราะเป็นเรื่องที่ว่าด้วยคุณค่าของความเป็นมนุษย์ จารีต กฎเกณฑ์ อำนาจ การดำรงอยู่และการสืบทอดอย่างอนุชนรุ่นหลัง ภายใต้สภาพการณ์ของสังคมที่แตกต่างและเคลื่อนไหวนตลอดเวลา การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีวิธีการดังนี้

1. โรงเรียนเป็นผู้นำกิจกรรมหรือเนื้อหาสาระที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ไปจัดการเรียนการสอนหรือพัฒนาหลักสูตรขึ้นในโรงเรียน ให้เด็กได้เรียนรู้โดยคัดเลือกเนื้อหาหรือกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
2. โรงเรียนเชิญเจ้าของภูมิปัญญา ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน ปัญญาชาวบ้าน ช่างเทคนิคชาวบ้าน หรือช่างฝีมือชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านไปใช้ ควรอยู่ในดุลยพินิจของโรงเรียน ในด้านความเหมาะสมทั้งกิจกรรม เนื้อหาสาระ และวัยของเด็ก

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนควรร่วมมือกับชุมชนโดยเชิญปราชญ์ชาวบ้าน ปัญญาชาวบ้าน ช่างฝีมือต่างๆ ผู้ทรงคุณวุฒิ เข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุผลตามจุดหมายของหลักสูตร และความต้องการของท้องถิ่น

7. ประเภทของหนังสือ

สนธิ สัตโยภาส (2550: 17 - 21) ได้กล่าวถึงประเภทของหนังสือสำหรับเด็กว่า มีเกณฑ์ในการแบ่งประเภทไว้หลายรูปแบบ คือ

1. แบ่งตามเกณฑ์ของผู้อ่าน โดยอาศัยวัยของผู้อ่านเป็นเกณฑ์แบ่งได้ 5 ระดับ คือ
 - 1.1 หนังสือสำหรับเด็กอายุ 0 – 3 ปี มักเป็นหนังสือภาพ
 - 1.2 หนังสือสำหรับเด็กอายุ 3 – 6 ปี เป็นสมุดภาพประกอบคำหรือมีคำบรรยายสั้นๆ ใต้ภาพ
 - 1.3 หนังสือสำหรับเด็กอายุ 6 – 11 ปี จะเป็นหนังสือเรื่องประกอบภาพ เนื้อหาเริ่มยาวขึ้น
 - 1.4 หนังสือสำหรับเด็กอายุ 11 – 14 ปี จะมีคำบรรยายมากกว่าภาพ ประกอบ
 - 1.5 หนังสือสำหรับเด็กอายุ 14 – 18 ปี มักใช้คำบรรยายล้วนๆ มีภาพ ประกอบเป็นบางหน้า
2. แบ่งตามระดับชั้น โดยอาศัยช่วงชั้นเรียนเป็นเกณฑ์ มี 3 ระดับ คือ ระดับอนุบาล ระดับช่วงชั้นประถมศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษา
3. แบ่งตามลักษณะของเรื่อง โดยอาศัยลักษณะของหนังสือที่ผลิตออกมาเป็นสำคัญ มี 5 ประเภท คือ ประเภทกลอน ประเภทนิทาน ประเภทการ์ตูน ประเภทสารคดี นิตยสารสำหรับเด็ก
4. แบ่งตามลักษณะของเนื้อหา มี 3 ประเภท คือ ประเภทให้ความเพลิดเพลิน ประเภทให้ความรู้และเสริมบทเรียน ประเภทการ์ตูนและวารสารสำหรับเด็ก

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสือการ์ตูน

จารุณี สุขชัย (2555: ออนไลน์) ได้ศึกษามิติความเป็นไทยในหนังสือการ์ตูนไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงลักษณะการปรับตัวจากอดีตจนถึงปัจจุบัน องค์ประกอบที่แสดงถึง “ความเป็นไทย” และปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการเลือกและตัดสินใจของผู้ผลิตหนังสือการ์ตูนไทยซึ่งงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ หนังสือการ์ตูนไทย และบรรณาธิการ หรือผู้แต่งและวาดภาพหนังสือการ์ตูนไทย จากการวิเคราะห์การปรับตัวของการ์ตูนไทยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงดังนี้ ช่วงที่ 1 ยุคแรกของการ์ตูนไทย มีลักษณะการปรับตัวโดยผู้เขียนจะนำเรื่องจากวรรณคดี นิทานพื้นบ้านไทยมาผสมกับโครงเรื่องจากการ์ตูนอเมริกัน มาสู่ช่วงที่ 2 ยุคการ์ตูนญี่ปุ่นเข้ามาในประเทศไทย การปรับตัวในยุคนี้อยู่ในรูปแบบการนำการ์ตูนญี่ปุ่นมาแปลกันอย่างแพร่หลาย แต่รูปแบบของการ์ตูนยังคงลักษณะความเป็นไทยในด้านของการจัดหน้า และเมื่อเข้าสู่ช่วงที่ 3 ยุคปัจจุบัน มีการปรับตัวในโดยยังคง “ความเป็นไทย” เมื่อผู้เขียนและผู้วาดภาพยังคงนำเรื่องจากวรรณคดี นิทานพื้นบ้าน นิทานจักรๆ วงศ์ๆ เรื่องประวัติศาสตร์มาเขียนเป็นเนื้อหาของการ์ตูน โดยผ่านกระบวนการผสมผสาน

ข้ามสายพันธุ์ทางวัฒนธรรม (Cultural hybridization) แต่ผู้เสนอในรูปการ์ตูนญี่ปุ่น ภาพลายเส้นให้มีความเป็นสากล (Globalization) องค์ประกอบที่แสดงถึง “ความเป็นไทย” คือ แหล่งที่มาของเนื้อเรื่อง โดยเป็นเรื่องที่น่ามาจากรรณคดีไทย นิทานพื้นบ้าน ประวัติศาสตร์ อีกทั้งขยายแหล่งที่มาของเนื้อหาจากสื่ออื่นๆ เช่น จากสื่อภาพยนตร์ หรือนำเนื้อเรื่อง ที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันของคนไทยมานำเสนอในรูปแบบของการ์ตูน ในส่วนของภาพและลายเส้น “ความเป็นไทย” ที่ปรากฏ คือ ผู้วาดเน้นความสมจริงของภาพซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของการ์ตูนไทยและสอดแทรก “ความเป็นไทย” ผ่านสัญลักษณ์และรหัสเอาไว้ในตัวละคร ฉาก การแต่งกาย อุปกรณ์สิ่งของ ที่ดัดแปลงให้เข้ากับยุคสมัย จากการวิเคราะห์การ์ตูนไทยทั้ง 7 ประเภท การปรับตัวเพื่อรักษาความเป็นไทยที่ปรากฏสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) ประเภทของการ์ตูนไทยที่ยังคงรักษาความเป็นไทยไว้ได้ 2) ประเภทของการ์ตูนไทยที่มีส่วนผสมของความเป็นไทยและต่างชาติ ซึ่งประเภทของการ์ตูนไทยส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มนี้ และ 3) ประเภทของการ์ตูนไทยที่ไม่เหลือความเป็นไทย ในส่วนปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการเลือกและตัดสินใจของผู้ผลิตหนังสือการ์ตูนไทย เนื่องจากตลาดหนังสือการ์ตูนไทยไม่ได้ทำเป็นระบบธุรกิจจริงจัง และยังไม่มี การต่อยอดทางธุรกิจให้อยู่ในรูปของสื่ออื่นๆ อีกทั้งค่าตอบแทนของผู้วาดการ์ตูนมีอัตราที่ต่ำและรูปแบบการทำงานเป็นแบบเบ็ดเสร็จเพียงคนเดียว ดังนั้นปัจจัยที่สำคัญต่อการตัดสินใจผลิตก็คือ ผู้ผลิตต้องดูกระแสตลาดของผู้อ่านในช่วงนั้นๆ ว่ามีความต้องการแนวการ์ตูนประเภทใด หรือนำเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมช่วงเวลานั้น เพื่อให้ความความทันสมัย และจะต้องสร้างความเร้าใจของตัวละครให้เป็นที่รู้จักซึ่งจะเป็นสิ่งสำคัญที่ดึงดูดให้ผู้อ่านสนใจ และตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเป็นการขยายฐานตลาดของผู้อ่านการ์ตูนให้มากขึ้น

ปัทมา สมพงษ์ (2555: ออนไลน์) ได้ศึกษาความคิดเห็นของเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นที่มีต่อหนังสือสำหรับเด็กที่ผลิตออกมาในประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2520-2522 มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความคิดเห็นของเด็กนักเรียนประถมศึกษาตอนต้น ที่มีต่อหนังสือสำหรับเด็ก ที่ผลิตออกมาในประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2520-2522 โดยเน้นหนักไปทางด้านรูปแบบของหนังสือมากกว่าเนื้อหา หนังสือที่ใช้เป็นข้อมูลในการวิจัย เป็นหนังสือสำหรับเด็กที่เขียนและตีพิมพ์ในประเทศไทยตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2520 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2522 จำนวน 60 เล่ม ประชากรเป็นเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนกรุงเทพมหานคร 3 โรงเรียนและจังหวัดขอนแก่น 3 โรงเรียน จำนวน 240 คน โดนให้นักเรียนแต่ละโรงเรียนอ่านหนังสือเป็นเวลา 2 สัปดาห์ แล้วจึงคัดเลือกนักเรียนที่มีสถิติการอ่านสูงสุดชั้นละ 10 คน มาตอบแบบสอบถาม ผลที่ได้นำมาคำนวณโดยคิดค่าร้อยละ ผลของการวิจัยสรุปได้ว่า ลักษณะรูปแบบของหนังสือที่นักเรียนชอบที่สุด เป็นหนังสือปกแข็ง ขนาด 13×18 เซนติเมตรหนาประมาณ 22-38 หน้า ใช้กระดาษขาวชนิดหนาน้ำหนัก 150 แกรมขึ้นไป ตัวอักษรใหญ่ขนาด 32 พอยท์ ภาพประกอบอยู่ด้านบนของเนื้อเรื่องเป็นภาพประติมากรรม ขนาดเต็มหน้า สีสดใสและเป็นสีตามธรรมชาติ และชอบให้มีภาพประกอบมากกว่าเนื้อเรื่อง สำหรับเนื้อเรื่องที่นักเรียนชอบมากที่สุด คือ เป็นประเภทนิทาน เทพนิยาย นิทานพื้นบ้าน ที่มีตัวเอกเป็นคน ใช้คำประพันธ์

ประเภทร้อยแก้ว ประโยคสั้นๆ มีบทสนทนาหลายๆ และย่อหน้าขนาดสั้นประมาณ 3-5 บรรทัด ในการเลือกอ่านหนังสือ นักเรียนส่วนใหญ่เลือกโดยพิจารณาจากภาพประกอบ และองค์ประกอบ หนังสือที่นักเรียนไม่ชอบมากที่สุด คือ ไม่มีภาพประกอบ หนังสือที่นักเรียนชอบมากที่สุด ได้แก่ เรื่อง สดุดาคร ซึ่งวาดภาพประกอบโดย ปยุต เงากระจ่าง และคณะโดยให้เหตุผลว่า เพราะเนื้อเรื่องสนุก ตื่นเต้น ข้อเสนอแนะของผู้วิจัยเพื่อส่งเสริมการผลิตหนังสือสำหรับเด็ก คือ ผู้ผลิตหนังสือสำหรับเด็ก ควรจะเน้นความสำคัญของภาพประกอบเป็นพิเศษ นอกจากนั้น ควรใช้ตัวอักษรขนาดใหญ่ อ่านง่าย และพิมพ์ลงบนกระดาษสีขาว บรรณารักษ์ควรพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมและประสบการณ์ของเด็กก่อนพิจารณาเลือกหนังสือ และจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้บุคคลทั่วไปรู้ถึงคุณค่าของการอ่านที่มีต่อเด็ก พยายามผลิตหนังสือสำหรับเด็กที่มีคุณภาพดีและราคาพอสมควรให้มากขึ้น บรรณารักษ์และครูควรร่วมมือกันหาทางชักจูงให้เด็กมีนิสัยรักการอ่านและควรให้เด็กมีส่วนร่วมในการพิจารณาตัดสินใจในการประกวดหนังสือสำหรับเด็ก

ปริมาวดี ประยูรสุข (2555: ออนไลน์) ได้ศึกษาความสนใจในการอ่านหนังสือนิทานประเภทต่างๆ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่สาม โรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานครวัดดุจประสงค์ของการวิจัย 1. เพื่อศึกษางานวิจัยในการอ่านเค้าเรื่องของนิทานประเภทต่างๆ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่สาม โรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร 2. เพื่อเปรียบเทียบความสนใจในการอ่านเค้าโครงเรื่องของนิทานประเภทต่างๆ ระหว่างนักเรียนชายกับนักเรียนหญิงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่สาม โรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร วิธิดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม 1 ชุด โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบเลือกตอบตอนที่ 2 ความสนใจในการอ่านเค้าโครงเรื่องของนิทานประเภทต่างๆ เป็นแบบเลือกตอบ แบบมาตราส่วนประเมินค่า ตอนที่ 3 รายละเอียดอื่นๆ ในการอ่านเป็นแบบเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ แล้วนำแบบสอบถามไปใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่สาม โรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2525 จำนวน 360 คน เป็นชาย 180 คน หญิง 180 คน ได้รับกลับคืนมา 295 คน เป็นชาย 159 คน หญิง 136 คน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและทดสอบค่าที ผลการวิจัยปรากฏว่า 1) นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความสนใจในการอ่านเค้าเรื่องนิทาน 6 ประเภทอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะนิทานประเภทจินตนาการ อิงประวัติศาสตร์และศาสนา 2) ความสนใจในการอ่านนักเรียนชายและนักเรียนหญิงในเค้าเรื่องนิทานประเภทนิทานท้องถิ่น เทพนิยาย นิทานวรรณคดี และนิทานจินตนาการ ไม่แตกต่างกัน สำหรับนิทานประเภทนิทานปรัมปรา และนิทานอิงประวัติศาสตร์และศาสนา มีความแตกต่างกัน กล่าวคือนักเรียนหญิงมีความสนใจในการอ่านนิทานทั้ง 2 ประเภทมากกว่านักเรียนชาย ซึ่งถ้ากล่าวโดยสรุปถึงความสนใจในการอ่านนิทานทั้ง 6 ประเภท ระหว่างนักเรียนชายกับนักเรียนหญิงแล้ว พอจะกล่าวได้ว่า นักเรียนหญิงมีความสนใจในการอ่านเค้าเรื่องนิทานทั้ง 6 ประเภทมากกว่านักเรียนชาย โดยที่นักเรียนชายมีความสนใจนิทานปรัมปรา และนิทานอิงประวัติศาสตร์และศาสนา น้อยกว่านักเรียนหญิง 3) รายละเอียดอื่นๆ ในการอ่านเค้าเรื่อง

นิทานของนักเรียน นักเรียนส่วนใหญ่เลือกอ่านหนังสือนิทานตามความสนใจของตนเองมากที่สุด และถ้านักเรียนไม่มีหนังสือนิทานที่ต้องการอ่าน นักเรียนจะเลือกความช่วยเหลือจากครูและห้องสมุดมากที่สุด นอกจากนี้ นักเรียนส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครองในการอ่าน โดยที่ผู้ปกครองเป็นฝ่ายซื้อมาให้ และแนะนำให้อ่านมากที่สุด

สุขุมภรณ์ ชันศรี (2555: ออนไลน์) ได้ศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการเสนอเนื้อหาของหนังสือภาพขาวดำ กับระดับอายุของนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัย จำนวนตัวอย่างประชากรมีทั้งสิ้น 360 คน จากโรงเรียนสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี และวัดเทพศิลา ประจำภาคปลาย ปีการศึกษา 2528 ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นใน 3 ระดับอายุ คือ 6-7 ปี (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1) 8-9 ปี (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) และ 11-12 ปี (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) จำนวน 60 คน ในแต่ละระดับชั้นของแต่ละโรงเรียน นักเรียนแต่ละระดับจะสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นอีกครั้งเป็น 3 กลุ่มทดลอง คือ กลุ่ม 1, 2 และ 3 รวมจำนวนนักเรียนในแต่ละกลุ่มทดลอง 120 คน กลุ่ม 1 เรียนจากหนังสือภาพที่เสนอเนื้อหาแบบบรรยาย กลุ่ม 2 เรียนจากหนังสือภาพที่เสนอเนื้อหาแบบสนทนา และกลุ่ม 3 เรียนจากหนังสือภาพที่เสนอเนื้อหาแบบสนทนาร่วมกับบรรยาย หลังจากจบบทเรียนแล้วให้นักเรียนทั้ง 3 กลุ่ม ทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย นำข้อมูลที่ได้จากการทดสอบมาวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบ 2 ทาง ผลการวิจัย ผลการวิจัยมีสาระสำคัญสรุปได้ ดังนี้ 1) นักเรียนที่มีอายุต่างกัน จะมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนหนังสือภาพที่มีวิธีเสนอเนื้อหาต่างกัน ใน 3 รูปแบบ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยนักเรียนที่มีอายุ 11-12 ปี จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่ต่างจากนักเรียนอายุ 8-9 ปี แต่ทั้งสองระดับอายุจะมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่ากลุ่มนักเรียนอายุ 6-7 ปี 2) นักเรียนที่เรียนจากหนังสือภาพขาวดำที่เสนอเนื้อหาแบบบรรยาย แบบสนทนาและแบบสนทนาร่วมกับบรรยาย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และนักเรียนที่เรียนจากเนื้อหาแบบสนทนาและแบบสนทนาร่วมกับบรรยาย จะให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่ต่างกัน แต่เนื้อหาทั้งสองแบบให้ผลสัมฤทธิ์สูงกว่าที่จะเรียนจากเนื้อหาแบบบรรยาย 3) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีเสนอเนื้อหาและระดับอายุของผู้เรียน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

สมชัย จันลองจับจิต (2551: ออนไลน์) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์และทัศนคติที่มีต่อโรคเอดส์ ของนักเรียนอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ก่อนและหลังการอ่านหนังสือการ์ตูนและจุลสาร ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพศ ระดับชั้นเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา ขนาดของครอบครัว และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนของนักเรียนอาชีวศึกษา กับการเพิ่มความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์และทัศนคติที่มีต่อโรคเอดส์ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 240 คน ในรูปแบบการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimentation) ด้วยวิธี One-group Pretest-Posttest Design และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ การหาค่าร้อยละ

การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังจากการอ่านหนังสือทั้ง 2 ประเภท นักเรียนทั้ง 2 กลุ่มมีความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์เพิ่มขึ้นและมีทัศนคติต่อโรคเอดส์เหมาะสมมากขึ้น นอกจากนี้การวิจัยยังพบว่า ตัวแปรระดับชั้นเรียนเป็นตัวแปรเดียว ที่มีความสัมพันธ์กับความรู้ที่เพิ่มขึ้น และทัศนคติที่เหมาะสมมากขึ้น นักเรียนกลุ่มที่อ่านหนังสือการ์ตูนและนักเรียนกลุ่มที่อ่านจุลสาร ไม่มีความแตกต่างกันในด้านความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ ที่เพิ่มขึ้นแต่มีความแตกต่างกันในด้านทัศนคติต่อโรคเอดส์ ที่เปลี่ยนแปลงไปภายหลังจากการอ่านหนังสือการ์ตูนและจุลสาร สำหรับความคิดเห็นที่มีต่อสื่อหนังสือการ์ตูนและจุลสาร พบว่านักเรียนส่วนใหญ่พอใจกับสื่อการ์ตูนและจุลสารที่ตนได้รับ โดยให้เหตุผลว่าเป็นสื่อที่มีทั้งสาระและบันเทิง อย่างไรก็ตามนักเรียนต้องการให้มีการเพิ่มเติมประเด็นที่น่าสนใจ เกี่ยวกับโรคเอดส์ขึ้นอีกในหนังสือการ์ตูนและจุลสาร หากมีการเผยแพร่ในครั้งต่อไป นักเรียนส่วนใหญ่สนใจที่จะรับสื่อทั้ง 2 ประเภทนี้อีก รวมทั้งจะนำความรู้ที่ได้ไปเผยแพร่กับบุคคลใกล้ชิดต่อไป

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรฝึกอบรม

ประนอม โอทกานนท์ และคณะ (2557: 716-717) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง ทักษะการจัดการความรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงวัย งานวิจัยพัฒนาหลักสูตรครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกอบรมทักษะการจัดการความรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงวัย ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ระยะที่ 1 ยกร่างหลักสูตร ระยะที่ 2 นำหลักสูตรไปใช้ ระยะที่ 3 ประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรที่สร้างขึ้น ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูล 2 ด้าน คือ (1) ปัญหาและความต้องการโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้งรายบุคคลและรายกลุ่มย่อย กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงวัย ในเขตจังหวัดชลบุรีที่มีคุณสมบัติอายุ 50 ปี ขึ้นไป จำนวน 38 คน และ (2) ข้อมูลเครือข่ายและกิจกรรมดำเนินการด้านผู้สูงอายุใน 4 จังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก จากนั้นยกร่างหลักสูตรโดยพัฒนาจากฐานแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ชุมชนนักปฏิบัติ (Co.P) ประเมินผลผู้เรียนด้วยการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระยะที่ 2 นำหลักสูตรที่ยกร่างไปใช้โดยดำเนินการใน 2 เรื่อง (1) สร้างแบบวัดความรู้ 3 ด้าน คือ “การสร้างเสริมสุขภาพ” “การจัดการความรู้” และ “แบบประเมินทักษะการแสดงออกของผู้นำ” ได้เครื่องมือรวบรวมข้อมูลที่มีความตรงตามเนื้อหา ค่าความเที่ยง วิเคราะห์ด้วยค่าสถิติ KR-20 เท่ากับ 0.89, 0.76 และ 0.79 ตามลำดับ (2) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยการใช้กรณีศึกษา และผู้เรียนศึกษาจากสถานการณ์จริง หลักสูตรมีจำนวนชั่วโมงรวม 45 ชั่วโมง (บรรยาย/สัมมนา 12 ชั่วโมง สาธิตและสาธิตย้อนกลับ 9 ชั่วโมง และศึกษาดูงาน/เยี่ยมบ้าน 24 ชั่วโมง) ระยะที่ 3 ประเมินผลหลักสูตร ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการใช้หลักสูตรด้วยการประยุกต์ใช้แบบประเมินชิป (CIPP) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน พบว่า วัตถุประสงค์ของหลักสูตร มีความเหมาะสม เป็นไปได้และชัดเจน ปัจจัยนำเข้า มีความพอเพียงพร้อมใช้ กระบวนการอบรม มีความราบรื่น ด้วยความร่วมมือช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งจากผู้เข้ารับการอบรมและหน่วยงานที่

เกี่ยวข้องกับ ผลลัพธ์ของหลักสูตร พบว่าผู้เข้าอบรมมีความรู้ทักษะเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.001 (ค่า $t = 3.70, 10.78$ และ 7.25 ตามลำดับ) ผู้เข้าอบรมระบุมีความพึงพอใจต่อวิธีการและ กิจกรรมของหลักสูตร แสดงว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นครั้งนี้สามารถนำไปใช้ฝึกอบรมทักษะการจัดการความรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงวัย เขตจังหวัดชลบุรีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะ คือ หลักสูตรควรได้มีการพัฒนาต่อเนื่อง โดยมีการนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างในบริบทใกล้เคียงกันต่อไป

ชัยวัฒน์ จิวพานิชย์ และ ชัยวัฒน์ วารี (2554: บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสร้างบทเรียนออนไลน์ โดยใช้ LMS Moodle เพื่อการเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนาและประเมินประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรฝึกอบรมการสร้างบทเรียนออนไลน์ โดยใช้ LMS Moodle เพื่อการเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา แบ่งการดำเนินการเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสร้างบทเรียนออนไลน์ โดยใช้ LMS Moodle เพื่อการเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มีองค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้าง เวลาการอบรม เนื้อหาสาระ กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม การติดตาม การวัดและการประเมินผล ผลการประเมินคุณภาพของหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ในภาพรวมหลักสูตรมีคุณภาพในระดับมากที่สุด

ระยะที่ 2 การประเมินประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรฝึกอบรมการสร้างบทเรียนออนไลน์ โดยใช้ LMS Moodle เพื่อการเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เป็นการนำหลักสูตรฝึกอบรมที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง ซึ่งเป็นนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ชั้นปีที่ 2 ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างเป็นระบบ จำนวน 40 คน รูปแบบการทดลองเป็นแบบ Randomized Control Group Pre-Test Post-Test Design วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ t-test ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows ผลการวิจัยพบว่า 1) ความสามารถในการสร้างบทเรียนออนไลน์ โดยใช้ LMS Moodle เพื่อการเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู หลังอบรมสูงกว่า ก่อนอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2) ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อหลักสูตรฝึกอบรมการสร้างบทเรียนออนไลน์ โดยใช้ LMS Moodle เพื่อการเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

แขก มูลเดช (2555: บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและพัฒนาบุคลากรทาง การศึกษาโดยใช้หลักสูตรฝึกอบรม เรื่องการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นบุคลากรทางการศึกษา ในโรงเรียนที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์เขต 1-3 และ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาพิจิตรเขต 1-2 ปี การศึกษา 2555 จำนวน 30 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างตามเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย (Purposive Sampling) ดังนี้ รับสมัครบุคลากรทางการศึกษาที่มีความประสงค์จะเข้าร่วม โครงการวิจัย มีความสนใจและมีเวลาสำหรับการเข้าร่วมโครงการวิจัยในครั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 3 ชนิด คือ 1) แบบทดสอบก่อน-หลังการฝึกอบรม มีลักษณะเป็นข้อคำถามชนิดปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ มีความยากอยู่ระหว่าง 0.500 – 0.700 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.333 – 0.800 และค่าความเชื่อมั่นโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค ซึ่งมีค่า = 0.9070 2) หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ มีองค์ประกอบตามแนวคิดของ Taba (1962: 214) 4 ประการคือ วัตถุประสงค์ (Objectives) เนื้อหาวิชา (Content) ประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experiences) และการประเมินผล (Evaluation) มีค่า $E_1 = 81.77$ และค่า $E_2 = 82.74$ 3) แบบประเมินหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้มีค่าความเชื่อมั่นโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค = 0.9288

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยเริ่มดำเนินการดังนี้ 1) ทำการทดสอบผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วยแบบทดสอบก่อน-หลังการฝึกอบรม 2) ดำเนินการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ 3) ทำการทดสอบผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลังเสร็จสิ้นการฝึกอบรมด้วยแบบทดสอบก่อน-หลังการฝึกอบรม 4) ทำการประเมินผลการฝึกอบรมด้วย แบบประเมินฯ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ 1. คะแนนจากการทดสอบผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วยแบบทดสอบก่อน-หลังการฝึกอบรม และผลการประเมินจากแบบประเมินฯ นำมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2. ทำการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการฝึกอบรมโดยใช้การทดสอบทีแบบไม่อิสระ (t-test แบบ dependent) 3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ ค่า IOC ค่าความ ยาก ค่าอำนาจจำแนกค่าความเชื่อมั่นโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค และค่า E_1 และ E_2

สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ 1) หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ มีองค์ประกอบหลัก 4 ประการ คือ วัตถุประสงค์ (Objectives) เนื้อหาวิชา (Content) ประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experiences) และการประเมินผล (Evaluation) ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรโดยการทดลองใช้หลักสูตร จำนวน 3 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 นำไปทดลองใช้กับคณาจารย์คณะครุศาสตร์ ภาคเรียนที่ 1 ปี การศึกษา 2555 จำนวน 3 คน พบว่า คณาจารย์ คณะครุศาสตร์มีผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ครั้งที่ 2 นำไปทดลองใช้กับครูที่จัดการเรียนการสอน จำนวน 30 คน ในโรงเรียนชัยสมบุญวิทยาเขต ซึ่งตั้งอยู่หมู่ที่ 7 บ้านหนองมะค่า ตำบลชัยสมบุญ อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ภาคเรียนที่ 1 ปี การศึกษา 2555 ในวันที่ 1-3 กรกฎาคม 2555 ณ ห้องประชุมโรงเรียนชัยสมบุญวิทยาเขต

พบว่า มีค่า $E_1 = 80.85$ และค่า $E_2 = 81.92$ และครั้งที่ 3 นำไปทดลองใช้กับครูที่จัดการเรียนการสอน จำนวน 30 คน ในโรงเรียนหนองไผ่ ตั้งอยู่เลขที่ 700 ถนนสระบุรี-หล่มสัก ตำบลหนองไผ่ อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ ภาคเรียนที่ 1 ปี การศึกษา 2555 ในวันที่ 9-11 กรกฎาคม 2555 ณ ห้องประชุมโรงเรียนหนองไผ่ พบว่า มีค่า $E_1 = 81.77$ และค่า $E_2 = 82.74$ และผลการประเมินหลักสูตรฝึกอบรมฯ จากผู้เข้ารับการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาโดยใช้หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การวัดและการประเมินผล การเรียนรู้พบว่าผู้เข้ารับการพัฒนาดังกล่าวทั้งหมด 30 คน เป็นเพศชาย 8 คน (ร้อยละ 26.66) เพศหญิง 22 คน (ร้อยละ 73.33) ส่วนใหญ่วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี อายุสูงสุด 56 – 60 ปี ต่ำสุดอายุ 25 – 30 ปี ส่วนใหญ่สังกัดสพฐ. เพชรบูรณ์ เขต 1 และ อื่นๆ ผู้เข้ารับการอบรมผ่านเกณฑ์จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0

กนกวรรณ งามฉวี (2554: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาการปั้นตุ๊กตาชาววัง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ความรู้การปั้นตุ๊กตาชาววัง กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลบางเสด็จ อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง และพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การปั้นตุ๊กตาชาววังบ้านบางเสด็จ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมาย คือ ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 21 คน และครูผู้สอนจำนวน 11 คน จากโรงเรียนป่าโมกวิทยาคม โรงเรียนบางเสด็จวิทยาคม ข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ความรู้การปั้นตุ๊กตาชาววังบ้านบางเสด็จ ใช้วัตถุดิบที่ได้จากธรรมชาติ คือ ดินเหนียว ขึ้นรูปโดยปั้นให้มีลักษณะคล้ายคน มีสัดส่วนที่เหมาะสมสวยงาม ประกอบด้วย ส่วนหัว ลำตัว ขา และแขน ทำการเผา ตกแต่งและระบายสี การปั้นตุ๊กตาชาววังมีองค์ประกอบอื่นที่สำคัญ คือ การปั้นผลไม้ การประดิษฐ์เครื่องดนตรี เครื่องสาย โดยมีการจัดชุดตุ๊กตาชาววังตามประเพณีของท้องถิ่น 2) กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ ถ่ายทอดผ่านครูภูมิปัญญาสู่บุคคลในครอบครัว รวมถึงบุคคลในท้องถิ่น และผู้สนใจ การถ่ายทอดใช้วิธีการ การปั้นพร้อมกับเล่าประวัติความเป็นมา อุปสรรคสำคัญในการสืบสานความรู้ คือ ผู้รับการถ่ายทอดเปลี่ยนอาชีพไปทำอย่างอื่น ทำให้การรับทอดไม่ต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีปัญหาอื่น คือ การศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นทำให้การถ่ายทอดลดลง 3) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การปั้นตุ๊กตาชาววังบ้านบางเสด็จ ประกอบด้วย แนวคิด หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร เวลาการจัดการเรียนรู้ แนวการจัดการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล หน่วยการเรียนรู้ สารการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดที่เหมาะสมกับผู้เรียน

กัมปนาท อาชา และคณะ (2555: บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเครือข่ายเพื่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม การวิจัยนี้มีความมุ่งหมายเพื่อสร้างหลักสูตร ทดลองใช้หลักสูตร และประเมินหลักสูตรฝึกอบรมเครือข่ายเพื่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่างคือบุคลากรที่รับผิดชอบงานประกันคุณภาพการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบทดสอบก่อนและหลังฝึกอบรม และแบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตร และสถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. ผลการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมเครือข่ายเพื่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

หลักสูตรฝึกอบรมเครือข่ายเพื่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประกอบด้วย 8 หน่วยการเรียนรู้ รวมระยะเวลา 27 ชั่วโมง หรือประมาณ 3 วัน ในการพัฒนาเน้นการนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง มีแนวทางการเรียนรู้หลากหลาย ได้แก่ เรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การประชุมกลุ่มย่อย การระดมสมอง การเรียนรู้แบบบูรณาการ การศึกษาดูงาน และการติดตามประเมินผล มีการประเมินผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนและหลัง และมีการประเมินระหว่างการฝึกอบรม มีเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน

2. ผลการประเมินการใช้หลักสูตรฝึกอบรมเครือข่ายเพื่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

จากการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ในการฝึกอบรมเครือข่ายเพื่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กับบุคลากรที่รับผิดชอบงานประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิชาและหน่วยงานสนับสนุนการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จำนวน 33 คน เมื่อวันที่ 20, 25 และ 27 กันยายน 2555 ณ ห้องประชุมชั้น 4 อาคารบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และทำการประเมิน ปรากฏผลดังนี้

2.1 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจสูงขึ้นกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2.2 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.21 (คะแนนเต็ม 5 คะแนน)

2.3 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีผลการประเมินกิจกรรมระหว่างฝึกอบรมดีถึงดีมาก คือ มีคะแนนอยู่ระหว่าง 84 - 95 คะแนน (คะแนนเต็ม 100 คะแนน) หรือค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.20 - 4.75

โดยสรุป หลักสูตรฝึกอบรมเครือข่ายเพื่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีประสิทธิภาพเหมาะสม มีรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน และผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปสู่การปฏิบัติงานได้ จึงควรสนับสนุนและส่งเสริมให้นำหลักสูตรไปใช้ในการสร้างเครือข่ายด้านการประกันคุณภาพการศึกษาต่อไป

10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับของเล่นพื้นบ้าน

ทิพย์พชร กฤษสุนทร (2558: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาสื่อของเล่นพื้นบ้านสำหรับกลุ่มผู้รับสารเด็กและเยาวชน ตำบลฟ้าฮ่าม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” เป็นการศึกษาแนวทางการส่งเสริม ภูมิปัญญาสื่อของเล่นพื้นบ้าน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพของภูมิปัญญาสื่อของเล่นพื้นบ้าน และการใช้สื่อของเล่นพื้นบ้านของกลุ่มผู้รับสารเด็กและเยาวชน โดยแบ่งภูมิปัญญาสื่อของเล่นพื้นบ้านออกเป็น 4 ชนิด คือ บะข่างโว่ ไม้โก้งแก้ง คอปเตอร์ไม้ไผ่ และจิ้งจั่น รวมถึงศึกษาปัจจัยภายในและภายนอก ที่ส่งผลต่อการขาดความนิยม ตลอดจนกำหนดแนวทางในการส่งเสริมภูมิปัญญาสื่อของเล่นพื้นบ้านสำหรับกลุ่มผู้รับสารเด็กและเยาวชน ในตำบลฟ้าฮ่าม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้ได้อาศัยแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบอ้างอิงในการศึกษา อันได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา และสื่อวัตถุพื้นบ้านกับการจัดการวัฒนธรรมเชิงรุก แนวคิดการสื่อสารแบบจำลองการสื่อสารของเดวิด เค เบอร์โล (David K. Berlo) แนวคิดการสร้างและพัฒนาตลาดผู้รับสาร (บันไดปลาโจนทางศิลปะ) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ระเบียบวิธีวิจัยที่ผู้วิจัยเลือกนำมาใช้ในที่นี้ คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) มาช่วยในการออกแบบกิจกรรมการวิจัย โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้สูงอายุ นักเรียนและคุณครูโรงเรียนวัดชะจาว และเยาวชนศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่นกลุ่มสลิปปิงจายแก้วกว้าง และการลงสังเกตการณ์การใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม (Observation) จากกิจกรรมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาของเล่นพื้นบ้านแก่เด็กและเยาวชนในโรงเรียนวัดชะจาวและศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่นกลุ่มสลิปปิงจายแก้วกว้าง การจัดกิจกรรมการเก็บข้อมูลชุมชน และการจัดการแข่งขันภูมิปัญญาของเล่นพื้นบ้าน ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า สถานภาพของภูมิปัญญาของเล่นพื้นบ้านนั้น กำลังพิการหรือบกพร่อง (เช่น ผู้ส่งสารหดตัวลง หรือขาดผู้รับสารรุ่นใหม่) ก็จำเป็นต้องหาทางสืบทอด ทั้งตัวผู้ส่งสารและผู้รับสารสำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อการขาดความนิยมในสื่อของกลุ่มผู้รับสารเด็กและเยาวชน คือ ปัจจัยที่มาจากภายในตัวภูมิปัญญาของเล่นพื้นบ้านเอง (อันได้แก่ บทบาทและสถานภาพของผู้ส่งสารลดลง สื่อวัตถุพื้นบ้านมีลักษณะเป็น “สื่อเงียบ” ช่องทาง/พื้นที่/วาระโอกาสในการเข้าถึงตัวสื่อหดลง และรสนิยมของผู้รับสารเปลี่ยนไป) ปัจจัยจากภายในชุมชน (อันได้แก่ สภาพภูมิศาสตร์ชุมชน ลักษณะชุมชนเปิด/ปิด และความเชื่อของชุมชน) และปัจจัยจากภายนอกชุมชน (อันได้แก่ มิติทางการเมือง มิติทางสังคม มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางเทคโนโลยี/สื่อมวลชน/สื่อสมัยใหม่ มิติการเข้ามาของหน่วยงานภายนอก มิติความเจริญและความทันสมัย มิติความเร็วช้า/ความรุนแรงของการเข้ามาของปัจจัยภายนอก และมิติคู่แข่ง มิติโครงสร้างครอบครัวและวิถีชีวิตประจำวันของทั้งเด็กและผู้ใหญ่เปลี่ยนไป)

สำหรับแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาสื่อของเล่นพื้นบ้านสำหรับกลุ่มผู้รับสารเด็กและเยาวชน ตำบลฟ้าฮ่าม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ คือ แนวทางการส่งเสริมด้านผู้ส่งสาร (Sender) (อันได้แก่ การพัฒนาความรู้ การสั่งสมและเพิ่มพูนทุนทางความรู้ และผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาของเล่นพื้นบ้านต้องรู้จักวิเคราะห์ผู้รับสาร) แนวทางการส่งเสริมด้านเนื้อหาหรือสาร (Message) (อันได้แก่ การปรับเปลี่ยนวิธีการถ่ายทอด การถ่ายทอดรูปแบบและเนื้อหาแบบการผสมผสาน (Hybridization) และการเสริม “ราก” แห่งคุณค่าในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น) แนวทางการส่งเสริมด้านช่องทางการสื่อสาร (Channel) (อันได้แก่ การจัดโอกาสให้ผู้รับสารได้เข้าร่วมในกระบวนการและขั้นตอนของการ “ผลิต” สื่อวัตถุ การเพิ่มช่องทางในการเผยแพร่สื่อของเล่นพื้นบ้านสู่กลุ่มเด็กและเยาวชน การปรับประสานโดยนำสื่ออื่นๆ มาเป็นองค์ประกอบเสริม (Articulation) การโยกย้ายพื้นที่ การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น การตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น การจัดทำฐานข้อมูล และการเผยแพร่ผ่านการจัดทำของที่ระลึก/ของฝาก) แนวทางการส่งเสริมด้านผู้รับสาร/ผู้เล่น/ผู้ใช้ (Receiver) (อันได้แก่ การทดลองให้เป็นผู้ผลิต กลยุทธ์การเสริมสร้าง K-A-P ให้กับผู้รับสาร และการเปิดโอกาสและการหาเวทีหรือพื้นที่ให้ผู้เรียนได้สำแดงภูมิปัญญาท้องถิ่น) รวมทั้งแนวทางการส่งเสริมด้านอื่นๆ ภายนอกตัวภูมิปัญญาสื่อของเล่นพื้นบ้าน อันได้แก่ ควรผลักดันให้กลายเป็นนโยบายระดับท้องถิ่น และภูมิปัญญาสื่อของเล่นพื้นบ้านควรทำงานร่วมกับสถาบันต่างๆ และสร้างเครือข่าย

สถิติ **สำเนาทอง และ มาเรียม นิลพันธุ์ (2554: 245)** ได้วิจัย เรื่อง การพัฒนา กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยใช้ของเล่นพื้นบ้าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการในการพัฒนา กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยใช้ของเล่นพื้นบ้าน 2) พัฒนาและหา ประสิทธิภาพของแผนกิจกรรม พัฒนา กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 3) ทดลองใช้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2 โรงเรียนบ้านสวนหลวง (รัตนวิจิตรพิทยาคาร) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร จำนวน 40 คน ใช้แบบแผนการวิจัยขั้นพื้นฐาน (Pre Experimental Design) แบบหนึ่งกลุ่ม ทดสอบก่อนและหลัง (The One- Group Pretest-Posttest Design) 4) ประเมินและปรับปรุง กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เจตคติทางวิทยาศาสตร์และ ความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยใช้ของเล่นพื้นบ้าน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนควรใช้รูปแบบการจัด กิจกรรมโดยใช้ของเล่นพื้นบ้านให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงและใช้ความรู้วิทยาศาสตร์บนพื้นฐาน ความเป็นไทย 2) แผนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สร้างขึ้นมีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 80.59 /80.63 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 3) ผลการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน 4) ผลการ ประเมินและปรับปรุงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในภาพรวม แผนที่ 8 ปัจจุบันมีคะแนนสูงสุด

ระดับคุณภาพดี นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยใช้ของเล่นพื้นบ้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมาก

วรรณวิภา เทียงธรรม และ อัญญณณีย์ บุญเชื้อ (2557: 473) ได้ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนโดยใช้ของเล่นพื้นบ้านตามแนวคิดการประมวลข้อมูลการรับรู้ความรู้สึก เพื่อส่งเสริมทักษะการเคลื่อนไหวของเด็กอนุบาล ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย 1) เพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนโดยใช้ของเล่นพื้นบ้านตามแนวคิดการประมวลข้อมูลการรับรู้ความรู้สึกเพื่อส่งเสริมทักษะการเคลื่อนไหวของเด็กอนุบาลใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการเคลื่อนไหวแบบเคลื่อนที่ ด้านการจัดการร่างกาย และด้านการควบคุมอุปกรณ์ 2) เพื่อเปรียบเทียบผลของการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนโดยใช้ของเล่นพื้นบ้านตามแนวคิดการประมวลข้อมูลการรับรู้ความรู้สึก และการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนแบบปกติที่มีต่อทักษะการเคลื่อนไหวของเด็กอนุบาล ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2556 โรงเรียนเทพกาญจนา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร จำนวน 34 คน จาก การคัดเลือกโดยใช้แบบคัดกรอง กลุ่มทดลองใช้การจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนโดยใช้ของเล่นพื้นบ้านตามแนวคิดการประมวลข้อมูลการรับรู้ความรู้สึก กลุ่มควบคุมใช้การจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนแบบปกติ ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย 10 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบทดสอบทักษะการเคลื่อนไหวของเด็กอนุบาล วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า 1) หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะการเคลื่อนไหวด้านการเคลื่อนไหวแบบเคลื่อนที่ การจัดการร่างกาย และการควบคุมอุปกรณ์ สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2) หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะการเคลื่อนไหว ด้านการเคลื่อนไหวแบบเคลื่อนที่ การจัดการร่างกาย และการควบคุมอุปกรณ์ สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อรวรรณ เตชะโสธ (2552: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้ของเล่นพื้นบ้านเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เรื่อง “แรงและการเคลื่อนที่” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการใช้ของเล่นพื้นบ้านและเพื่อเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สร้างขึ้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนปิ่นสร้อยแยลส์วิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 42 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เรื่อง “แรงและการเคลื่อนที่” โดยใช้ของเล่นพื้นบ้านที่พัฒนาจากแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสื่อการเรียนการสอน จำนวน 12 แผน และแบบทดสอบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ จำนวนของนักเรียนเป็นแบบเลือกตอบชนิด 3 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการ

การหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test) นำเสนอข้อมูลโดยใช้ตารางประกอบคำบรรยาย ผลการศึกษาพบว่า

1. ได้แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เรื่อง “แรงและการเคลื่อนที่” โดยใช้ของเล่นพื้นบ้านที่พัฒนาจากแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสื่อการเรียนการสอน จำนวน 12 แผนเป็นแผนจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่นำไปใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้อย่างเหมาะสม
2. ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้ของเล่นพื้นบ้านหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

พัชรี บุญเป็ง (2554: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้ชุดกิจกรรมการประดิษฐ์ของเล่นพื้นบ้านเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการประดิษฐ์ของเล่นพื้นบ้านสำหรับเด็กปฐมวัยและเพื่อศึกษาผลของการใช้ชุดกิจกรรมการประดิษฐ์ของเล่นพื้นบ้านที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือนักเรียนในระดับชั้นอนุบาล 3 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลหนองแห้ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ชุดกิจกรรมการประดิษฐ์ของเล่นพื้นบ้าน จำนวน 9 กิจกรรม กิจกรรมละ 20-60 นาที สัปดาห์ละ 3 กิจกรรม รวมทั้งหมด 6 ชั่วโมง 20 นาที และแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ที่ซีที - ดีพี (TCT - DP: Test for Creative Thinking-drawing production) ของเจเลนและเออร์บัน วิเคราะห์โดยนำคะแนนที่ได้มาคำนวณค่าเฉลี่ย โดยนำผลมาเทียบกับเกณฑ์การแปลผลระดับความคิดสร้างสรรค์ของเจเลนและเออร์บัน นำเสนอข้อมูลโดยใช้ตารางประกอบการบรรยาย ผลการศึกษาพบว่า

1. ได้ชุดกิจกรรมการประดิษฐ์ของเล่นพื้นบ้านทั้ง 9 กิจกรรม ที่สามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนได้
2. ผลของการนำคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ TCT - DP มาเทียบกับเกณฑ์การแปลผลระดับความคิดสร้างสรรค์ พบว่า นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนเท่ากับ 46.93 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ระดับสูง

มนิชาส จินตพิทักษ์ (2552: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องที่ว่างและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการละเล่นล้าหน้าของเด็กในจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการละเล่นล้าหน้าและสภาพแวดล้อมล้าหน้า และศึกษาลักษณะที่ว่างและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการละเล่นล้าหน้า พบว่าการละเล่นเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตในวัยเด็กของมนุษย์ทุกชาติทุกภาษา การละเล่นของเด็กแฝงไว้ด้วยคุณค่าที่บ่งบอกวัฒนธรรมและสังคมของชุมชนนั้นๆ เด็กในวัยต่างกันมีพฤติกรรมการเล่นที่แตกต่างกัน เมื่อเด็กมีการเล่นเป็นกลุ่มและมีกิจกรรมการเล่นที่หลากหลาย จึงต้องการพื้นที่รองรับการเล่นที่มีลักษณะเฉพาะมากขึ้น สภาพแวดล้อมเพื่อรองรับการเล่นของเด็ก จึงไม่ใช่แค่สภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่รวมถึงสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เด็กมีความต้องการใช้สภาพแวดล้อมที่จัดแบ่งเป็นส่วนๆ

เพื่อให้รองรับกิจกรรมและการเล่นของเด็ก ต้องมีขนาดพื้นที่ที่สัมพันธ์กับกิจกรรมและการใช้สอยพื้นที่ สภาพแวดล้อมต้องส่งเสริมความสามารถ ความรู้สึก และให้ความสบายแก่เด็กอีกด้วย สภาพแวดล้อมสำหรับการเล่นของเด็ก ต้องมีลักษณะที่แตกต่างกัน และมีความหลากหลายเพื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเล่นที่แตกต่างและมีความหลากหลายตอบสนองตามความต้องการของเด็ก

จากเอกสารข้อมูลเกี่ยวกับการละเล่นของเด็กล้านนา พบว่าการละเล่นล้านนามีความหลากหลายมาก สามารถรวบรวมการละเล่นล้านนาได้จำนวนทั้งสิ้น 140 รายการ พบว่ามีลักษณะที่แตกต่างกันทั้งในด้านพฤติกรรมการเล่น จำนวนผู้เล่น กฎกติกาการเล่นและอื่นๆ มีการบันทึกว่า “ช่วงบ้าน” เป็นลานสำหรับเป็นที่เล่นของเด็ก และเป็นพื้นที่เอนกประสงค์ อย่างไรก็ตามไม่มีการบันทึกว่าเด็กใช้สภาพแวดล้อมล้านนาอย่างไรในการเล่นในบริเวณช่วงบ้านดังกล่าว การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ทำให้สังคมไทยอันเป็นสังคมเกษตรดั้งเดิม เปลี่ยนเป็นสังคมอุตสาหกรรมหรือสังคมเมืองอย่างชัดเจน ส่งผลให้เด็กถูกจำกัดพื้นที่เล่น มีการเปลี่ยนแปลงไปจากการเล่นในอดีต ชีวิตเด็กในเมืองจะไม่มีสถานที่เล่นของชุมชน การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ดังกล่าวมีผลกระทบต่อการละเล่นล้านนาใน 2 ลักษณะ คือ การละเล่นล้านนาบางอย่างไม่มีการเล่นอีกเลย และการละเล่นล้านนาบางอย่างที่ยังคงมีการเล่นอยู่ในปัจจุบัน แต่มีการเปลี่ยนแปลงไป แม้ว่าการละเล่นล้านนาของเด็กและสภาพแวดล้อมล้านนา จะเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กัน แต่ยังไม่มีการศึกษาถึงลักษณะเฉพาะและการเชื่อมโยงของทั้ง 2 ประเด็นร่วมกันมาก่อน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลภาคเอกสารและการเข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม บันทึกข้อมูลโดยการถ่ายภาพและจดบันทึก จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้อามาหาความสัมพันธ์ และอธิบายถึงที่ว่างและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการละเล่นล้านนา ผลการศึกษาพบว่า การละเล่นล้านนามีการเปลี่ยนแปลงไปจำนวนมาก สูญหายไปมากกว่าครึ่ง (55%) สาเหตุหลักคือ เกิดจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ส่วนการละเล่นที่พบว่ายังคงมีการเล่นในปัจจุบันนั้น สภาพแวดล้อมที่รองรับการละเล่นก็ไม่เอื้ออำนวยให้เกิดการเล่นได้อย่างเต็มที่ ผลการศึกษาสามารถอธิบายลักษณะที่ว่าง และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการละเล่นล้านนา สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการออกแบบพื้นที่และสภาพแวดล้อม เพื่อส่งเสริมและรักษาการละเล่นล้านนาที่ยังคงอยู่ ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมและวัฒนธรรมที่ดีของสังคมล้านนาให้แก่เด็กต่อไป

นคร อุ่นเรือน (2547: บทคัดย่อ) ได้ศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในการประดิษฐ์ของเล่นเด็กหมู่บ้านกัวแลปาเป้า ตำบลบ้านกาด อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในการประดิษฐ์ของเล่นเด็กหมู่บ้านกัวแลปาเป้า อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ แบบบันทึกการสังเกต และแบบสัมภาษณ์ที่ใช้กับผู้ถ่ายทอด และผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้าน ข้อมูลที่ได้จากการศึกษานำมาวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอแบบบรรยาย

ผลการศึกษาพบว่า ผู้อาวุโสในหมู่บ้านกัวแลปาเป้าได้จัดทำโครงการอุ้ยสอนหลาน มีการสอนทำหัตถกรรมพื้นบ้าน ประเภทการทอผ้า การทำผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว การจักสาน

การทำร่ม ดนตรีพื้นบ้าน และหมอเมือง ทั้งนี้ก็มีการสอนการประดิษฐ์ของเล่นเด็กอีกด้วย การสอนหรือการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการประดิษฐ์ของเล่นเด็กนี้กระทำกันในครอบครัวและชุมชน ซึ่งใช้วิธีการที่เรียกว่าการขัดเกลางานสังคม ผู้รับการถ่ายทอด ส่วนใหญ่เป็นคนในหมู่บ้าน กิ่วแลป่าเป้า มีอายุอยู่ในระหว่าง 7 ถึง 35 ปี สำหรับผู้ถ่ายทอดคือ ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน วิธีการถ่ายทอดแยกย่อยออกเป็น 2 วิธี คือ การทำให้ดูก่อนทุกขั้นตอน แล้วให้ลงมือทำตาม กับการทำให้ดูแล้วให้ทำตามทีละขั้นตอนจนสำเร็จ สำหรับวิธีที่สองนั้นผู้ถ่ายทอดจะตรวจสอบความถูกต้องของการปฏิบัติแต่ละขั้นๆไป ผลการถ่ายทอดนี้ปรากฏว่าผู้รับการถ่ายทอดสามารถประดิษฐ์ของเล่นได้ และบางคนก็สามารถดัดแปลงการประดิษฐ์ของเล่นแบบอื่นได้อีกด้วย นอกจากนี้ผู้รับการถ่ายทอดกล่าวถึงเหตุผลที่เข้าโครงการนี้ว่าเกิดจากแรงจูงใจที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม การสนับสนุนจากครอบครัว และความต้องการในการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์

สิวลี ศิลปวิจารณ์ (2555: ออนไลน์) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาของเล่นพื้นบ้าน เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางศิลปะสำหรับเด็กอายุ 6-12 ปี มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาของเล่นพื้นบ้าน เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางศิลปะสำหรับเด็กอายุ 6-12 ปี โดยใช้เทคนิคการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่างเลือกโดยวิธีแบบเจาะจง ได้แก่ 1) ของเล่นพื้นบ้านไทยจำนวน 365 ชิ้น จาก 4 ภูมิภาค ภาคละ 4 จังหวัด จังหวัดละ 1 แห่ง 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านของเล่นพื้นบ้านไทยจำนวน 16 คน 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาการทางศิลปะเด็ก จำนวน 5 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบบันทึกของเล่นพื้นบ้าน และแบบวิเคราะห์ข้อมูลของเล่นพื้นบ้าน

ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ 1) ผลการวิจัยพบว่าการค้นพบของเล่นพื้นบ้านในภาคเหนือมากที่สุด สำหรับข้อมูลจำเพาะเกี่ยวกับของเล่นพื้นบ้าน พบว่าของเล่นพื้นบ้านมีลักษณะทางกายภาพ คือ ส่วนใหญ่ มีรูปร่างรูปทรงเป็นรูปเรขาคณิต จำลองแบบมาจากธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม ลอยตัว มีมิติ ไม่ตกแต่งสี และใช้สีธรรมชาติของวัสดุ พื้นผิวมีความเรียบและแข็ง สืบเนื่องมาจากคุณลักษณะของวัสดุที่ใช้ในการประดิษฐ์ โดยวัสดุหลักที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นไม้ไผ่ ไม้เนื้ออ่อน กะลา มะพร้าว และส่วนต่างๆ ของลำต้นกล้วย วัสดุประกอบพืชพรรณที่มีเฉพาะในท้องถิ่น เช่น ดอกไม้ เมล็ดพืช เป็นต้น และมีการใช้วัสดุสังเคราะห์เป็นส่วนน้อย ของเล่นพื้นบ้านส่วนใหญ่จะมีลวดลายตามธรรมชาติที่เกิดจากเนื้อของวัสดุ ของเล่นพื้นบ้านส่วนใหญ่ไม่มีการจำกัดจำนวนผู้เล่น โดยขึ้นอยู่กับวิธีการเล่นเป็นหลัก และประดิษฐ์ขึ้นเองโดยผู้ใหญ่ทำให้เด็กเล่น ในด้านกลวิธีการเล่น สามารถจำแนกวิธีการเล่นออกเป็น 18 ประเภท โดยพบว่าเป็นของเล่นประเภททำให้เกิดเสียงเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ของเล่นพื้นบ้านส่วนใหญ่ยังแฝงไว้ด้วยวัฒนธรรม คติความเชื่อ ภูมิปัญญา และความหมายที่แฝงในเรื่องของการสัมผัสใกล้ชิดธรรมชาติ รองลงมา คือ เรื่องของวิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งย่อมแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น 2) ของเล่นพื้นบ้าน สามารถส่งเสริมพัฒนาการทางศิลปะสำหรับเด็กอายุ 6-12 ปี ตามกรอบการพัฒนาทางศิลปะ 7 ด้าน ได้แก่ พัฒนาการทางด้านร่างกาย พัฒนาการทางด้านอารมณ์ พัฒนาการทางด้านสังคม พัฒนาการทางด้านสติปัญญา พัฒนาการทางการสร้างสรรค์ พัฒนาการทางการรับรู้ และพัฒนาการทางด้านสุนทรียภาพได้ โดยผลการวิจัยพบว่า ของเล่นพื้นบ้าน

สามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์ได้มากที่สุด รองลงมาคือ ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย ด้านสังคม และด้านการสร้างสรรค์ เป็นจำนวนใกล้เคียงกัน สำหรับพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ด้านการรับรู้ และด้านสุนทรียภาพ มีสัดส่วนค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่นๆ

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยครั้งนี้ สถาบันการศึกษา สามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทางศิลปะเด็ก สามารถจัดกิจกรรมโดยใช้ของเล่นพื้นบ้านเป็นสื่อการเรียนรู้ได้ และสามารถเลือกใช้ของเล่นพื้นบ้านในแต่ละชั้น เพื่อนำมาเป็นสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างพัฒนาการทางศิลปะในแต่ละด้านได้ พร้อมทั้งการเสริมสร้างองค์ความรู้ในด้านของวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เช่นกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมของเล่นพื้นบ้านล้านนา มีกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตร และกรอบแนวคิดภาพรวมของการวิจัยดังนี้

